

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Hermanni Conringii De Pace Civili Inter Imperii Ordines
Religione Dissidentes Perpetuo Conservanda Libri Duo**

Conring, Hermann

Francofurti ; Lipsiae ; Wittebergae, 1680

Pro pace Perpetua Protestantibus Danda Consultatio Catholica

urn:nbn:de:hbz:466:1-9585

PRO
PACE PERPETUA
PROTESTANTIBUS

DANDA
Consultatio Catholica :
AVCTORE IRENÆO EUBVLO

Theologo Austriaco.

Ex Legato Celsi Principis Ferdin. Ep. Paderb. et Monaster. A. 1643.

Lucæ XIX, 42.

*O si cognosceres tu, & quidem in hac die tua, qua
ad pacem tibi: nunc autem abscondita sunt ab oculis
tuis.*

1643 (10) 300
Collegij S. Petri IESU Paderb.
FRIDEBURGI,

Apud Germanum Patientem.

1643.

PRO
PACIS PERPETUAE

PROTESTANTIBUS

DANDA

Consilio Catholico
AVCTORI IRNEO EVANG.

Allego Antico.

Imprimatur
Officium huiusmodi in quibusdam locis
et partibus huiusmodi approbata sunt et appro-

lata

1648
PADERBORN
Apud Germanum Paderbornum

1648

PRÆFATIO
 JACOBI LAMPADII,
 DUCUM BRUNOVIGENSIIUM ET LUNÆ-
 burgensium ad Comitata Osnabruggensia & Mo-
 nasteriensia Legati.

A Ccepi ante pauculos dies ab amico refu-
 tationem Judicii Theologici, quod supe-
 riori anno Monasterii edidit Eusebius
 Tenebrio. Simulatq; perlegere cœpi, mi-
 rificè arrisit Irenæi (eo se nomine indigitat) & eru-
 ditio & moderatio animi, & erga Rempublicam
 amor. Dignissimus igitur visus est labos, qui
 truci & sævo Eusebii Tenebrionis Judicio op-
 poneretur. Si Tenebrio noster, si Vehicularius
 & Ponderator eruditione ac subinde in Scriptu-
 ris deprædicata charitate cum Irenæo coincide-
 rent, nec adeò coegissent doctissimum virum ali-
 osque truculentam illam imperitiam retundere;
 ab optimo quoque pluris æstimarentur. Venite
 ad me omnes, qui onerati estis, ego sum corde
 mitis, ait Salvator noster: & Apostolos fratres
 ob denegati hospitii ignominiam igne sævituros
 cohibuit adjecto propitii Spiritus sui elogio. Cum
 igitur Theologus noster, cum Vehicularius &
 Ponderator nil nisi bella vehant, spirentque ca-

A 2

des,

4
des, excidia, flammis; merito sciscitemur, cujus
afflatu immitia illa capita suam Theologiam, Ve-
hiculum & Ponderationem didicerint.

Consultationis autor Irenæus mihi nondum in-
notuit. Quisquis sit, multijugæ eruditionis virum,
multisq; egregiis dotibus præditum esse confiteor.
Subiit quidem mirari, Irenæum, quem Musa Gra-
tiis comitata undequaque eximium fecerunt, eam
religionem, quam diuinitus illuminati Propheta
ac Apostoli promulgarunt, quamque Evangelici
in Germania, abjectis Romani Præsulis addita-
mentis mutationibus & abusibus, unice profiten-
tur, heresin appellasse: nolui tamen committere, ut
propter immerita nomina magni alias viri solidis-
sima Consultatio minus extaret: nævis videlicet in
formoso corpore non omnino tollit pulchritudinem.
Quæ ego propterea adjicere volui, ne quis me auto-
rem operis suspicetur, quod ego ignoti autoris opus
Bibliopola typis excudendum subministrarim, me-
ve alieni laboris fructus intercipere voluisse. Si
Deus vitam & otium suppetierit, & ipse ostende-
re conabor, quanta sit quibusve illigata limitibus
supremi Magistratus circa Religionem potestas.
Dabam Osnabrugis 4. Apr. styl. vet. Anno 1648.

TYPO-

TYPOGRAPHUS LECTORI

S. P.

Uum primum prodierunt Judicium Theologicum & ejus Vehiculum, Irenæus noster non credidit digna illa esse confutatione, sed contemptu: eo quod contra torrentem communis sententiæ, quam hæctenus tot Imperatores, Reges, Principes, Episcopi, Clerici, Theologi, Jurisconsulti, & optimi doctissimique Lai- ci, sunt secuti, niterentur. Observavit tamen postea præter expectationem, illis chartis turbari imperitorum, zelo tamen catholicæ fidei ardentium, animos, idque magno publicæ tranquillitatis malo, quippe cui illis scriptis nihil magis potest adversari. Confutationem itaque hanc Judicii Theologici, & haud paulo meliorem Consultationem exaravit. Nomen dissimulat; quod exemplo præiverint adversarii: proditurus tamen illud, ubi aperta fronte alii pugnaverint, aut res idipsum exposcere videbitur. Rationem cum ratione contendere enim magis ex re veritatis est, quam à persona capere præjudicium.

cium. Quod si sane seposito amore & odio, quæ
hîc dicta sunt cum aliorum ratiunculis confe-
rantur, non dubitamus, etiam illos, quos flu-
ctuare fecerunt illi alii libelli, prono in pacem
publicam animo fore, & qui hæctenus negotium
pacis summo studio curaverunt, à calumniis
& convitiis adversariorum satis defensos esse.

PROOE-

PROOEMIUM.

DE pace perpetua Protestantibus danda
 consulturis, non amplius necessum est
 multis describere illius Pacis naturam
 & conditiones, postquam ipsi Protestan-
 tes animum suum aperte satis ore & calamo pro-
 diderunt, & desiderata ipsis Pax jam tum à S. C.
 M. Illustriss. Legatis magnam partem sit pro-
 missa. Facile certe hæc peti potest, saltem ex pro-
 jecto Pacis antedictorum Legatorum. Cæterum
 questio ardua est, num talis perpetua Pax Pro-
 testantibus, hoc est, hæreticis, à S. C. M. & reliquis
 Catholicis Imperii Rom. Ordinibus salva consci-
 entia possit concedi. Videas enim in partes hic
 abire Catholicorum maxima auctoritatis Statu-
 um sententias: nec desunt gravissimi Theologi,
 qui editis scriptis illicitam ejusmodi pacem pro-
 nunciare non dubitaverunt. Nos citra cujusquam
 hominis præjudicium, servantes integram omni-
 um auctoritatem & dignitatem, consultabimus i-
 tidem in publico hac de re. Quod ut faciamus,
 impellimur communi totius Germaniæ, cum pri-
 mis autem Ecclesiæ Catholice, salute, quæ in hujus
 pacis cardine, nisi fallimur, unice versatur. A-
 gemus autem breviter, & non oratorio sed scho-
 lastico

DE PACE PERPETVA

lastico simplici modo, ne cui videamur fucum orationis illecebris facturi. Simplex scilicet veritas est, neque indiget mangonio. A nobis vero procul abest, ut quem fallamus in tanti momenti negotio, unde salus animæ corporis & fortune bonorum dependet. Primum ergo hypotheses quasdam præmittemus: inde sententiam nostram argumentis muniemus: respondebimus denique ad objecta aliorum.

SECTIO

SECTIO I.

HYPOTHESES.

I.

Valia vitia ita & hæresin possu-
mus sine peccato tolerare, modo
neque directe neque indirecte il-
lam juvemus & promoveamus.

Ita sentiunt omnes Doctores
Theologiæ moralis & Casuistæ.
Admittit etiam hoc ut certum, i-
mo urget maxime, ipsemet Ernestus de Eusebiis
passim in *Judicio Theologico*. Nititur autem asser-
tio regula illa juris: quod non est licitum in lege,
licitum facit necessitas. *c. quod non. 4. extr. de re-
gul. jur.*

II.

*Quando hæresis non potest tolli citra majus da-
mnum Catholicæ Ecclesiæ, tum non tantum licet sed
etiam debemus hæresin tolerare.*

Etiam hæc sententia communis est. Ratio vero
in promptu. Omnes enim tenemur pro virili ad
majorem Dei gloriam & Catholicæ Ecclesiæ in-
crementum: ex duobus itaque malis minimum
tenemur eligere, *c. duo mala dist. 13*. Eoque si id exi-
gat necessitas, satius est tolerare hæresin quam in
majus damnum Ecclesiam conjicere. Huc pertinet

B

illa

illa prohibitio de zizaniis non eradicandis, si fieri id nequeat sine tritici læsione. *Matth. 13.*

III.

Licet pacisci de illo tempore hæreseos toleranda, quo licet illam aliàs tolerare.

Itidem hoc omnibus constat: in qualibet enim re licita, in quantum est licita, locum habere pactum, sole est clarius. Vulgo etiam docent Doctores, ejusmodi tolerantia si sit pacta servandam esse fidem.

IV.

Tempus toleranda hæreseos in futurum recte definitur illud, intra quod, moraliter loquendo, observatis circumstantiis, prudens quisque dixerit, hæresin citra majus malum non posse extirpari.

Hujus pronunciati veritas patet per partes. In omnibus enim humanis actionibus & negotiis illud censetur rectum, quod prudens aliquis ita definit. Itaq; etiamsi futura sint contingentia, tamen in rebus humanis id habetur certò futurum aut non futurum, quod moraliter ita existimatur à prudente quoque. Diferte idem pronunciat ipse Auctor *Judicii Theologici sect. 6. reg. 3.*

V.

Nemo tenetur bello hæreticos persequi ob hæresin, præsertim illos in quos nulla aliàs ipsi competit jurisdictio.

Haud

Haud dubie hoc afferunt omnes Doctores, qui simpliciter docent, bellum quidem licite nonnunquam geri, neminem tamen ad id teneri. Notandum præterea, à nemine thesin huic contrariam defendi, sed tantum hoc: quod *liceat* bellum gerere propter hæresin, idque in tribus casibus, I si subditi alicujus Principis deficient à fide catholica & alios trahant secum in eandem hæresin & sic dissensionem faciant in regno. II si rex vel subditi unius regni deficient à fide catholica, & conentur subditos vicini regni in eandem defectionem trahere. III si id jubeat Pontifex. Vide R. P. Becanum Theolog. Scholast. p. 2. tom. post. tr. pr. c. 25. q. 1. Multum discriminis vero est inter id quod *licet* & illud ad quod *tenemur*. Sed & primus casus ut & tertius plane non habent locum in hoc nostro negotio. Primus enim casus est de bello Principis in subditos proprios: Tertius de illis hæreticis in quos Papa jus aliquod dat Principi alteri: nos autem versamur in illo casu quando Catholicus Princeps nihil in hæreticos habet jurisdictionis, sive propriæ scilicet sive concessæ.

Quicquid verò sit de eo quid liceat, tantum sermo noster est de eo *ad quid teneamur*. Probari vero hæc assertio nostra facile potest. Si enim teneamur, aut naturali aut divino aut humano jure teneamur. Non primo: quoniam illud jus nihil no-

vit de hæresi. Non divino: quoniam illo jure nulla est pœna hæreticis posita, ceu docet cum aliis multis Victoria *Relect. V de Indis*, ad quam se refert *Relect. de Jure belli q. 3. prop. 1.* Certe nusquam legitur in Sacris literis, bello hæreticos esse persequendos. Non humano denique. Etsi enim Sedes Apostolica interdum hoc mandaverit, tamen illorum mandatorū observantia semper irrefragabilis nunquam usu est introducta, eoq; ne quidē similes Bullę Papales vim legis acceperunt sed tantū suasionis. Tantum abest, ut lege receptum sit, quemquam teneri ad hæresin extirpandam ubi locorum nulla sibi competit jurisdictio.

VI.

Bona pleraque Episcopatum, Monasteriorum, & similia, per Germaniam, non gaudent absolute immunitate Ecclesiastica, sed potissima eorum sunt feuda Imperii eoque oneribus feudalibus tenentur, alia item oneribus publicis subiecta sunt saltim de facto & quidem à tempore immemoriali.

Nemo horum quidquam potest negare, nisi qui Germanicarum rerum est imperitissimus. Nec enim omnia quæ ab Ecclesia possidentur spiritualia sunt eoque libera. Videatur Panorm. *in c. sancit. n. 9. de censib.* Covarr. *pract. question. 34. n. 20. vers. contr. opinio* Mascardus *de gener. stat. interpr. concl. 1. n. 16.* Menochius *conf. 291. num. 10. & in specie de Ger-*

Germaniæ bonis Gail. l. 1. obser. v. 30. num. 1. 2. 3. 4. 5.
6. 7. & 8.

VII.

Bona quæ non proprie sunt sacra, possidentur tamen ab Ecclesia, alienari possunt ob utilitatem Ecclesie, multo magis ob publicam necessitatem.

Vide *authent. hoc jus porrect. auth. si quas. & authent. perpetua. Codice de Episcopis & S.S. Ecclesiis*, & ad h. l. communiter Doctores. Consentit vero praxis vulgaris. Non disputabo hic, possitne illa alienatio fieri sine consensu Sedis Apostolicæ nec ne. Quorum illud nonnulli asserunt, nonnulli negant. Videtur enim, quid de hac controversia sit sentiendum, patere ex ipsa Extravagante Pauli II *ambitiosa*, quando alienationem sine novo consensu prohibet, addita tamen exceptione: *præterquam in casibus à jure permissis*. Diserte verò dicit etiam Navarrus in Manuali c. 27 n. 15: *Hæc Extravagans non vetat alienationem in casibus permissis à jure: & in nihilo fuit recepta juxta Sylvestrum v. alienatio q. 13. Cajetan. voce excommunicatio c. 75. Et consuetudo valet contra illam: & credimus nullibi esse receptam*. Unde simul liquet, etsi in juramento Episcoporum dicatur: *possessiones vero ad mensam meam pertinentes non vendam, neque donabo, neque in pignora, nec de novo infeudabo, vel aliquo modo alienabo, etiam cum con-*

sensu Capituli Ecclesie mee, inconsulto Romano Pontifice, quum hoc nitatur Bulla illa Pauli II, non obligare ad casus in jure exceptos, adeoq; etiã non ad casum extremæ necessitatis, utpote qui jure fit maximè exceptus. Et sic tenetur etiã à Sylvestro l. c.

II X.

Eadem bona sunt subdita Principi civili; isque hæctenus de rebus illis Ecclesia statuere potest, sicut de aliis bonis sibi subjectis.

Vide c. quo jure distin. 8. Concord. item l. jubemus Cod. de Episcop. & S. S. Eccles. l. 2. C. de navib. non exc. cum similibus. Ubi idem tradunt vulgo interpretes. Est certe hoc usu receptum in omnibus rebus publicis, etiam maxime Catholicis. Confirmatur vero illo etiam Ambrosii ad Auxentium: Agros Ecclesie si vult Imperator, tollat: potestatem enim habet vindicandorum.

IX.

Bona etiam Deo dicata, si Ecclesia & reipublica necessitas exigat, licet in alios usus convertere, imo hostibus pro pace redimenda tradere.

Sententia est communis: utpote quum juxta cap. aurum, propter pauperes, captivos, ædificia templorum & cœmiteriorum, vendi possint vasa sacra & quævis mobilia pretiosa Ecclesiarum. Addit ipse Auctor Judicii Theolog. sect. 3. ad iv. pari ac majori ratione propter necessitates Imperii, &
praci-

PROTESTANTIBUS DANDA. 35

præcipue Religionis, confringi, conflari, & vendi posse ac deberi, iisdemque ex redditibus quoque Ecclesiarum & Ecclesiasticorum subveniendum esse.

X.

Qui permittit aliquid agi quod inhonestum est, non statim eo ipso intendit honestum reddere quod est inhonestum, sed tantum dat peccato impunitatem.

Passiva hæc est omnium sententia, eoque probatione nulla indiget. Tantum heic observandum, multis imponi circa hanc rem æquivocatione vocabulorum *jus* & *justum*. *Justum* scilicet etiam dicitur quod licet, utut natura sua vere sit injustum; similiter *jus* dicitur facultas agendi, etiam illa quæ tantum nititur impunitate, & poenam publicam non veretur.

XI.

Heretici Protestantes, neque sponte neque damnis affecti mediocribus, aliam pacem quam qualem proposuerunt, & Cæsarei Legati ipsis hæctenus concesserunt, admittent.

Quod sponte & non coacti velint mutare postulata, nemo paulo sanior dixerit. Damna autem mediocria, imo maxima, illos contemnere, spe illius suæ pacis, reapse omnes (proh dolor!) docemur. Exhauriuntur enim illorum provinciæ & bona non multo minus atque nostra: vident etiam periculum imminere sibi à nimia potentia peregrinorum;

norum; attamen quod existiment majus malum fore si spe illius suæ pacis excidant, ferunt omnia non iniquo animo: utpote qui sibi certò persuaserint, quoad Catholici ipsos habuerint indignos sincera pace, numquam sibi esse cautum.

XII.

Moraliter loquendo, Catholici Status Imperii non possunt hoc tempore vi adigere Hæreticos, ut in aliam pacem consentiant.

Dico, *moraliter loquendo*, expensis rebus Catholicorum & Hæreticorum Statuum, prout nunc sunt. *Primo* enim Hæretici ipso actu possident magnam & robustissimam partem Germaniæ, imo illa etiam bona quæ sibi per pacem dari volunt. *Secundo* habent in promptu auxilia Svecorum, qui plurima munitissima loca per omnem Germaniam, imo in ipsis terris Catholicorum Statuum, usq; adeo validis præfidiis tenent, ut ipsi Catholici cogantur militem illorum suis impensis alere. *Tertio* reapse iidem juvantur à potentissimo Rege Galliæ, qui itidem magnam partem Germaniæ jam occupavit. Etsi enim credendum sit, malle regni illius ministros Catholicos, in quorum manu nunc est respubl. illa, florere potius in Germania Catholicos Status quam Hæreticos; tamen quod videant, illos Austriacam domum colere quæ Gallis invisa est & suspe-

suspecta, hinc ex re sua existimant potius Hæreticis favere quam Catholicis. Accedit, quod rebus sic stantibus fœdere certo cum Svecis Gallia sit conjuncta, adeoque non possit, salvo fœdere Svecorum, desideriis illis quæ cum Protestantibus aliis habent hi communia, reniti. Certe hætenus adjutos fuisse Protestantes per Gallos, & Gallos bona quædam Ecclesiastica, nonnullis Protestantibus qui in ipsorum sunt clientela, cum primis Landgraviæ Cassellensi, voluisse addicta, constat ex Actis publicis. Imposterum illos aliter sensuros, nihil est causæ quæ speremus. Verendum est *quarto*, ne Hæretici desperantes de Pace à nobis impetranda novum fœdus ineant cum Fœderatis Belgico-Germaniæ provinciis, facta ipsis potestate vicinas Catholicorum terras occupandi, cum spe perpetuo illas retinendi. Quod facile factu esse post compositam pacem cum Hispano, nemo prudens negaverit.

Ex adverso Catholici Status nullum aliunde auxilium possunt sperare, præsertim durante hoc ferali bello Hispano-Gallico, & Catholico Rege iterum nova rebellione Neapolitanorum distento. Proprias autem vires tantas esse, ut magnas victorias liceat certo polliceri, rebus sic stantibus, quis prudens, & eorum quæ hætenus aliquot annis experti sumus, & quotidie experimur, non ignarissi-

C

mus

mus, dixerit? Miraculosam aliquam divinam benignitatem, ubi nulla facta est cœlitus promissio, nemo sapiens certo exspectat. Neque vero ejusmodi futuræ gratiæ comparet ullum indicium; utut merito debeamus æternas grates DEO, quod paulo meliores fecerit hoc anno res Catholicas.

Frustra utiq; allegantur à *Capit. Argentor.* recens fortuna Regis Angliæ, Provinciarum Belgicarum, & Hispanorum, Vinariensis item motus & pax Hungarica. Quis enim nescit, Angliæ regem iniquiore nunc quam ante conditione, & Provinciarum Belgicarum pacem cum Hollandis, potius Hollandis commodam quam Provinciis Catholicis, Hispanos autem novo, & quidem periculosissimo motu Neapolitano implicatos esse? Porro Vinariensium tumultus nullo bono Catholicorum est factus, sed potius eorum malo, utpote quum horum melior pars transferit ad Svecos h. e. Hæreticos, reliquis apud Gallos manentibus. Creatus quoque est rex Hungariæ Ferdinandus IV, sed conditionibus quæ Hæreticis Hungariæ vehementer favent. Is porro fuit aliquot annos, & quidem ab anno usque tricesimo, infelix omnium conatuum nostrorum eventus, ut DEUM adversari nostris consiliis, longe (proh dolor!) verosimilius liceat colligere. Causa certe victoriæ ad Duitlingam anno 43 partæ, temere à nonnullis nostrorum, quos inter est

& Er

& Ernestus *sect. v. ad vii*, creditur esse intentio illa S. C. Majestatis & Electorum Catholicorum de non concedendis bonis in manus Hæreticorum. Cur enim per infelices casus hi coacti sunt postea mutare illam intentionem? Quare Ferdinandus II optimus, qui unquam fuerunt, Cæsarum & religiosissimus, cum foveret quam maxime illud propositum, tantas passus est calamitates? Æque sane inepta est ista conjectura, atque altera illa ejusdem Judicii Theologici *sect. v. ad vi* omnes clades quas passi sumus post annum xli, Amnestiæ esse adscribendas & Paci Pragenfi. Quasi vero non ab anno trigesimo usque paribus simus malis affecti; totam pene Germaniam cum Bohemia Svecis ac Saxonibus occupantibus. Verisimilius nugabatur Alphonsus Vargas, sive is Scioppius sit, cap. 22. & 54, omnia sinistra Ferdinando II evenisse, quod ille monastica quædam bona Patribus S. J. concessisset. Sed apage ineptias. Nihil addo, ne videar velle nostris partibus metum incutere sine causa.

XIII.

Moraliter certum est, Protestantium potentiam semper in Germania futuram adeo magnam, ut meliores pacis conditiones illis non possint extorqueri.

Iterum protestor me loqui de morali certitudine. Recte vero alicubi dicit Victoria: *in moralibus*

non oportet multum considerare quid possit fieri, sed quid in rerum statu & natura inveniatur & contingat, & potius experientia tot annorum quam argumentationibus standum est. Quod si ergo experientia omnis anteaacti ævi, ex quo hæresis Lutherana coepit, standum est, facile apparet veritas pronunciati. Creverunt enim semper vires hæreticorum, & tamen valde essent afflictæ & diminutæ ante annos septendecim, tamen ex eo præter & supra omnem expectationem nostræ res magis magisque sunt collapsæ.

Potest tamen propositio etiam argumento hoc confirmari. Si potentia illa Protestantium debet aliquando concidere, necessum est ut id fiat aut miraculose aut ordinariis mediis. De priore nulla datur moralis certitudo: imo potius contrarium verendum est, utpote quum haud dubie mundi finis magis appropinquet; illo autem tempore vix fides supererit, juxta prædictionem Salvatoris.

Jam vero ordinaria media fuerint vel extra S. R. Imperium collocata, vel intra. Non extra, quoniam moraliter loquendo fuerint illa expectanda vel à Rege Galliaë vel à Rege Hispaniaë. Ab illo non est quod expectemus tantum auxilii, durante domus Austriae potentia aliqua formidabili, propter causas supra adductas. Si illa autem interierit, sine dubio in ipsa Germania vires Catholicorum multum
 patien-

patientur detrimenti : ideoque illo auxilio externo nihil vel parum poterit promoveri. Regis Hispaniæ potentia ita hodie est fracta, ut nec ille videatur unquam vires recuperaturus, quibus nostris rebus multum possit opitulari. Si autem emerferit nonnihil ex hisce calamitatibus, ac velit Protestantes opprimere, proculdubio succurret hisce omni ope Gallus, quemadmodum fecit hætenus; quippe quum eadem causæ, quæ nunc illum movent, eum sint etiam tunc impulsuræ. Neque vero est quod speremus, aliquando malam illam æmulationem Regum desitiram. Ab exteris itaque non est quod nobis benigni multum polliceamur. Quis crediderit autem? Catholicos Status ipsosmet ita aliquando futuros potentes, ut omnes Hæreticos possint exterminare, etiamsi illi nullo auxilio niterentur? Et tamen nunquam ipsis deerunt vel Sveci vel Batavi vel Galli ipsi, vel alii aliqui. Ut proinde spes illa de Hæreticis aliquando exterminandis, moraliter loquendo, revera sit ridicula & vana.

XIV.

Licet exigente necessitate cum hæreticis perpetuam pacem inire.

Manifesta est hæc propositio ex hypothese III & IV supra allatis. Confirmatur quoque autoritate religiosissimorum Imperatorum, Regum, & Principum. Etenim à temporibus Sigismundi Impera-

toris omnes Bohemiæ Reges pacem perpetuam Huffitis concesserunt. Similiter pacem perpetuam dedit Ferdinandus I Cæsar Protestantibus, cum in transactione Passaviensi, tum præcipue in Comitiiis Augustanis anno 1555. Invitum eo adactum esse optimum Cæsarem, quis negaverit? Non est sane absimile vero, non sine lacrymis illum subscripsisse, utut certa aliqua historica fide id non constet. Nam Cardinalem Hosium de Ferdinando Cæsare id scripsisse ad Paulum IV, ex epistola Possevini ad Stephanum Poloniæ Regem non perinde certum est. Id certissimum, laudatissimum illum Cæsarem sua subscriptione omnia confirmasse. Pœnituisse illum facti, nemo est qui memoret; imo notum, jam finito Concilio Tridentino, quid cum Georgio Cassandro & Wicelio sit agitatum. Sequentes Cæsares omnes eadem pacta hæctenus confirmasse, itidem longe est certissimum & in vulgus notissimum. Tolerantiam imo tutelam hæreseos in Poloniæ Regum sacramentum, quo sese reipublicæ obstringunt, receptam esse, itidem est notum. Obtinet idem in Hungariæ regno. Ipse Rex Catholicus Hispaniæ pacem perpetuam Hollandis eorumque fociis dedit, libera ipsis facta potestate suæ religionis & bonorum Ecclesiasticorum in suos usus commutandorum. Gallicorum Regum alium esse animum, nullo licet colligere indicio. Constat porro,

porrò, omnes Principes Germaniæ Ecclesiasticos ac Laicos, excepto uno Cardinale Truchsesio, consensisse in leges pacis cum Protestantibus initæ anno 1555 : neque ex eo tempore quenquam publice contradixisse; quod indicium est consensus omnium.

Confirmatur II auctoritate Episcoporum plurimorum non tantum Germanicorum, verum etiam aliorum.

Confirmatur III auctoritate Jurisconsultorum & Theologorum Catholicorum itidem plurimorum. Non enim dixeris, Imperatores, Reges, Episcopos & Principes pacem perpetuam iniisse cum Hæreticis aut eandem servasse hætenus, sine consilio Theologorum & Jurisconsultorum suorum, adeoque optimorum. Saltem hos igitur habemus consentientes: adeoque non Germanos tantum, sed & Hispanos & Gallos & Polonos & Bohemos & Hungaros, atque ita florem totius Europæ. In tanto præterea numero Theologorum & Jurisconsultorum, ab initio usque Pacis Augustanæ, paucissimi diserte iniquitatis accusarunt ejusmodi pacem, cum tamen neque animus defuerit veritatem proficendi, neque judicium illam dignoscendi. Omnes certe illos vel inscitiam accusare vel impietatis, non nisi impudentia est. R. P. Canisium, religiosissimum sane virum, cum aliis è S. Jesu Pacis Augustanæ confirmationem probasse, & Legato Aposto-
lico

lico ne resisteret obstitisse, cum in ipsius vita à bonis autoribus referatur, mirum qua fronte id in dubium vocet Auctor *Judicii Theologici sect. v. ad ix. §. 2. Nuncium.* Auctores Compositionis Pacis Dillingenses *c. 5. q. 29. n. 52.* diserte docuerunt, etiam fœdus perpetuum cum sectariis per aliquas circumstantias cohonestari posse. Illorum unum atque alterum post sententiam mutasse, vel librum illum hoc nomine Romæ gravem censuram subiisse, quod scribit, Ernestus *sect. v. ad x.* credat qui velit; mihi non fit verisimile. Tannerum in medio reliquisse hanc disputationem, notum est ex *tom. 3. disp. 1. q. 9. dub. 3. as. 2.* Saltem itaque & ille vidit ab utraque parte argumenta probabilia, & quidem ejusmodi ut absq; impietatis crimine affirmativam possis sequi.

Licet postremo etiam S. Apostolicæ Sedis Pontificum ad sensu hanc doctrinam obsignare. Assensus autem ille inde patet. 1. quod nullus Papa hactenus contrarium definierit. 2. quod nemo illorum ejusmodi pacta cū hæreticis tamquam impia damnaverit. Non damnasse vero hinc liquet, partim quoniam talis Bulla Papalis produci non potest, partim quoniam Imperatores, Reges, Principes, ejusmodi pacta ineuntes ac servantes cum hæreticis, tamquam irreligiosos & impios Ecclesiæ filios nunquam propter illa pacta amare desierint, multo
minus

minus illis injunxerint rescindere illa pacta tanquam impia. Quæ tamen omnia fieri oportuit, si quidem omnia ejusmodi pacta S. Sedis Apostolicæ judicio essent illicita & damnata. Protestationem semel iterumque esse factam coram Notario & testibus de quibusdam pactis, non diffitebor. Sed quis nescit, non id esse detestationem & damnationem pactorum? Factæ sunt illæ protestationes plærumque aliis de causis. Qua de re infra, in responsione ad objectionem VIII, iterum dicendum est.

SECTIO II.

Hisce hypothesebus præmissis haud difficile fortassis fuerit definire, num bona conscientia liceat hodie Catholicis Statibus pacem inire cum Protestantibus, qualem illi desiderant. Est autem difficultas hujus negotii collocata partim in iis quæ personam attinent, & Hæreticorum & qui illorum imperio subjiciuntur Catholicorum, partim in bonis Ecclesiasticis. Distincte itaque de singulis agemus, in universum tamen sententiam affirmativam defensuri. Esto igitur

I CONCLUSIO.

Licet concedere Protestantibus perpetuam pacem, cum quoad personas suas, tum quoad bonorum propriorum plenam possessionem.

Patet hoc, quoniam nulla lege obligamur, ad vim

D

Hære-

Hæreticorum vel personis vel bonis inferendam, quamdiu quidem moraliter certi sumus de majore damno Ecclesiæ & Reipublicæ hinc emerfuro. Ceu positum jam est hypothefi I, & IV, & XIV. Atqui moraliter certi sumus, Protestantes non tantum vi posse à nobis nunquam cogi, sed etiam ne quidem sine ingenti damno Ecclesiæ & Reipublicæ oppugnari unquam ita posse, quo tentemus, num vi eos possimus opprimere: ut patet ex dictis pro hypothefi XI XII & XIII. Ergo.

II CONCLUSIO.

Tenentur Catholici Status Protestantibus quoad personas & bona perpetuam pacem concedere.

Probatur hoc; quia id exigit necessitas Ecclesiæ & Reipubl. & præsens & futura. Quando autem illud exigitur, tum hæresin tolerari hætenus debere, habetur in hypothefi II. Exigit autem præsens necessitas; quia alioquin bellum hoc manebit; utpote quum Hæretici non desinent bellum gerere nisi perpetua pace impetrata, ut dictum hypothefi XI & XII: nostræ contra res bello amplius ferendo non sunt pares. Infinitæ animæ Catholicorum per miseriam hujus temporis tantum non ad desperationem adiguntur. Omne genus vitiorum cum hoc bello irrepit in animos hominum. Loca sacra prophanantur, imo destruuntur. Clerus omnis in summa paupertate gemit. S. R. Imperium totum dila-

dilabitur & enervatur, usque adeo, ut vix species veteris reipublicæ supersit, omnibus pene in potestatem redactis peregrinorum & hostium. Cum non liceat igitur hæc tanta mala avertere aliter quam concessione pacis perpetuæ, consequens est teneri Status Catholicos ad pacis illius concessionem.

III. CONCLUSIO.

Licet permittere Protestantibus, ut Catholicos subditos suos impune in exilium mittant, si citra bellum ab ipsis aliud obtineri nequeat.

Vbi notandum est *primo*, exilium esse maximum malum, quod ab Hæreticis dominis suis necessario est expectandum vi illius pacis, quam hi desiderant: vis enim & injuria omnis alia pacis illius legibus diserte excluditur ac prohibetur. Notandum *Secundo*, prout nunc sunt res, paucissimos reperiri Catholicos, qui sint subditi Principum Hæreticorum, utpote cum omnem illorum terram soli pene occupaverint hæretici subditi, si qui post Cæsareum Edictum advenerunt, illi jam vicissim discessere. Notandum *Tertio*, moraliter certum videri, quod imposterum nullus Princeps cui magna multitudo Catholicorum subditorum hodie paret, adhæreticas partes sit abiturus. Fuerit enim ille vel Clericus vel Laicus. Non Clericus: quoniam ille legibus pacis cogitur deserere regionem cui

præest: adeoque ab illo nihil periculi imminet Catholicis subditis. Non de Laico etiam hoc temere præsumendum est, cum à prima juventute amor Ecclesiæ Catholicæ omnibus sanctissime laudabili more inculcetur, & præcipuæ familiæ Laicorum Principum Catholicorum, Serenissima inquam domus Austriaca & Bavarica, ita ardeant Catholicæ fidei amore, ut de illis seqvius quid nefas sit expectare. Notandum *Quarto* id quod additum est Conclusioni: *si citra bellum ab ipsis aliud nequeat obtineri.* Spes scilicet adhuc superest, aliter conventum iri, & paucos illos subditos non iri expulsum à Principibus Protestantibus, utpote qui hactenus illos multis in locis toleraverint, & eorum ministerio, haud secus atque suæ religionis hominum, ad multa sint usi.

Esto tamen id impetrari non posse: liquet nihilominus, quæstionem non esse de magna Catholicorum multitudine, sed de exiguo numero. Illum autem licere periculo exilii permittere, cum nisi id permittatur multo major numerus æque gravibus imo gravioribus malis exponatur cum Ecclesiæ & Reipubl. certissimo dispendio, manifestum est ex communi axiomate de vitiorum tolerantia licita in casu necessitatis.

IV CONCLUSIO.

Si aliter transigi nequeat, obtinenda pacis ergo debet

debet permitti Protestantibus potestas Catholicos subditos suos in exilium mittendi.

Ratio est: quoniam etsi non permittas, caveri tamen non potest per vim, & ex adverso longe pluribus malis multo major numerus Catholicorum necessario involvitur. Neque enim eæ sunt vires nostræ, ut Episcopatus Saxonicos aut alia loca omnia, ubi adhuc nonnulli superant Catholici, possimus eripere Protestantibus. Exilio autem longe graviora esse mala, quæ hoc durante bello patiuntur miseri Catholici, nemo rerum peritior negaverit; utpote quibus ne vita quidem in tuto est, & quorum in animis societate malorum magna seges improbitatis succrescit, ne quid dicam de jactura omnium bonorum adeoque intoleranda paupertate.

Si numerus itaque exiguus maximo, si malum minus majori debet cedere, necessum est magnæ multitudinis Catholicorum potius habendam esse rationem quam paucorum, quorum fortunam servare non possis. Vide hypoth. II.

Accedit, quod A Catholicis consentiant, ut omnia maneat quemadmodum fuerunt anno vicesimo quarto. Saltim itaque Catholicorum rebus ac personis omnibus qui tunc temporis in terris istis degerunt, exilium nullum vi hujus Pacis fuerit metuendum.

DE PACE PERPETUA
V CONCLUSIO.

Bona Ecclesiastica mobilia & immobilia, qua illi desiderant hactenus, licet in perpetuum Protestantibus addicere.

Nititur hæc conclusio primo hypothefibus VII & IX; in quibus simpliciter de eiusmodi bonis definitum est, quod liceat illa in prorsus alienos usus convertere exigente necessitate: secundo hypothefi IV, XI, XII, XIII, XIV; ubi ostensum est, licere perpetuo illis aliquid mali indulgere si cogat necessitas, necessitatem vero omnino nunc esse.

VI CONCLUSIO.

Bona Ecclesiastica mobilia atque immobilia, quorum per Legatos Cesareos hactenus Protestantibus spes est facta, debent pacis ergo Protestantibus dari.

Ratio omnium breviter loquendo est: quod extrema mala aliter evitari nequeant, minus autem incommodum debeat quisque Christianus imo vir bonus tolerare, ut maximo liberetur. Vbi notandum: Bona illa de quibus agitur jam tum in manibus esse Protestantium, imo dudum fuisse, usque adeo, ut eorum nonnulla centum prope annos, quædam longe ultra centum quasi perierint. Id quod facit, ut eo magis teneamur illa pridem perita concedere pro salute superstitis Ecclesiæ & Reipublicæ.

VII CON-

VII CONCLUSIO.

Licet Imperatori & S. Imperii Romani Ordinibus feudalia aut alia quævis bona omnia, quæ Episcopatibus olim & Monasteriis sunt data, concedere in alios usus, quacunque illorum concedi postulat necessitas.

Conclusio hæc per se patet, observatis hypothesebus VI, IIX, & IX. De bonis enim Imperii quidni, pro flagitante necessitate aut usu exigente, aliter atque aliter liceat statuere toti reipublicæ? Atqui penes Cæsarem & Status Imperii est respublica, eoque summum dominium bonorum Imperii. Feuda autem ut & alia bona, etsi ab Ecclesiasticis possideantur, non eo ipso tamen exuere naturam, sed teneri feudorum & communibus reipublicæ legibus, est passiva sententia & apud omnes in confesso.

IIX CONCLUSIO.

Imperator & Status Imperii Romani tenentur hodie Protestantibus dare Ecclesiastica quedam, feuda Imperii, quum illis negatis non liceat pacem impetrare.

Non opus est hanc Conclusionem speciatim probare, quum virtute contineatur in Conclusionem VI, & constet ex supradictis summa Ecclesiæ & Reipublicæ necessitas.

IX CON-

DE PACE PERPETUA
IX CONCLUSIO.

Clerici omnes tenentur hodie in conscientia bona nonnulla sua Ecclesiastica, utut pingua, pro pace redimenda, & conservandis Ecclesie Catholice & Reipublice reliquiis impendere.

Ratio est; quoniam quisque etiam vitam suam Ecclesie & Reipublice necessitatibus debet, multo magis suas fortunas. Jam vero & Fundatorum omnium principalis intentio sine dubio fuit conservatio Ecclesie & pauperum sustentatio. Neutrum autem hodie obtineri potest, nisi hosti concesserint Clerici bona quaedam: quando autem concedunt, tum demum obtinetur utrumque. Nec vero est quod dicas, Fundatores voluisse per illa bona ibi conservari Ecclesiam, ubi illam haeretici perdunt, ideoque contra mentem Fundatorum esse illam traditionem in manus haeticorum. Fateor enim, non sperasse Fundatores talem rerum statum, ac proinde omnino illos proximè intendisse id quod modo dictum est; attamen proculdubio etiam tanquam certum Fundatores posuerunt, illis bonis si non ibi, saltem alibi Ecclesiam conservandam esse. Itaque quum intentioni Fundatorum omnino sit satisfaciendum à Clericis pro virili, hæc vero illorum fuerit intentio, tenentur utique hodie ad illam quam diximus concessionem. Porro tenentur Clerici omnia bona, quoad fieri potest, in usus sacros impendere.

pendere. Atqui bona illa, de quibus nunc sermo est, non possunt in alios usus sacros amplius converti, quam in conservationem superstitis alibi Catholice Ecclesie. Ergo in illos usus eos concedere tenentur. Antecedens patet. Minor probatur; quia illa bona sunt in manibus hæreticorum, neque spes est illa recuperandi: non possunt itaque eorum proventus in pristinum cedere Ecclesie usum. Sola jura, quæ Clero supersunt, aliquem possunt usum præstare, nec tamen alium, quam conservationem superstitis alibi Ecclesie.

X CONCLUSIO.

Tenentur Clerici sequi in concessione bonorum illorum iudicium & voluntatem S. C. Majestatis & Statuum Imperii.

Ratio est, quoniam Clerici non sunt pleni domini Ecclesiasticorum bonorum, Imò potius tantum administri, & usufructuarii, beneficia quoque Ecclesiastica habent speciem fideicommissi, prout recte fatetur & urget Auctor *Vehiculi pag. 9.* Tenentur itaque obsequi voluntati & dispositioni summorum dominorum. Est autem summum dominium penes Rempul. & Ecclesiam Germanicam. Quod probatur *Primo*: quia utique ante foundationem beneficiorum summum dominium citra controversiam fuit penes Rempulicam: Fundatores autem neque potuerunt neque voluerunt fundando beneficia e-

E

ripere

ripere Reipublicæ jus suum: ac proinde etiam post
 foundationem semper Reipublicæ manserunt sua ju-
 ra, adeoque mansit summum dominium. *Secundo:*
 Quia dominium usufructuarium etiam illorum
 bonorum datum est à Fundatoribus in salutem Ec-
 clesiæ Germanicæ; quod liquet ex omnibus tabulis
 foundationum; adeoque jure subjacet summæ dispo-
 sitioni Reipubl. & Ecclesiæ Germanicæ, non autem
 particularium Clericorum, sed hi omnes subjacent
 Imperio Germanico etiam quoad dispositionem
 fructuum. Jam verò administratio ac jus reipubl.
 & Ecclesiæ Germanicæ est penes solum Cæsarem
 & S. R. I. Status Ecclesiasticos atque Seculares. Ergo
 horum circa bona ista dispositionem tenentur, vel-
 ut alii, ita etiam Clerici sequi: & si non sequuntur,
 peccant graviter, ut qui Cæsari nolint tribuere quod
 Cæsaris est.

Ubi cumprimis observandum; in negotio hoc
 Pacis agi de bonis quæ magnam partem non possi-
 dentur amplius à Clero, adeoque in potissima illa
 bona nullum actu competere jus usufructuarium
 Clero, in aliâ perrarum. Inde verò sequitur, per
 translationem hanc ususfructus reapse non eripi
 quicquam Clero, eoque etiam hinc sine Cleri injuriâ
 bonorum istorum plenam dispositionem unice esse
 in potestate Cæsaris & Statuum.

XI CONCLUSIO.

Cesar & Status Imperii Romani non tenentur quorundam ex Clero, circa bona illa tradenda, dissensum attendere: tenentur potius illo non attento bona illa, prout postulatur, concedere.

Prius membrum patet ex dictis in præcedenti Conclusionem & Hypothesi IIX. Et constat aliàs, summæ in Republica omni potestati competere jus agendi de iis, quæ ad Rempublicam pertinent, non attendita quorundam subditorum dissensione. Posterius nititur item illa communi sententia, quod summus Principatus teneatur id agere quod exigit salus publica. Interesse vero salutis Germaniæ, ut bonorum isthæc fiat concessio, jam aliquoties probatum est.

XII CONCLUSIO.

Si nonnulli Statuum nolint in pacem consentire, licet reliquis tamen illam constituere.

Ratio est: quoniam primo nemo tenetur, propter aliorum stultitiam, suam Rempublicam & Ecclesiam perdere, vel in summum discrimen vocare. Fieret autem hoc, si propter nonnullorum pertinaciam nolis pacem etiam tu inire. Secundo: in necessitate omnia sunt communia jure naturæ, teste S. Thoma 2. 2. q. 66. a. 7, adeo ut casu extremæ necessitatis possit & debeat aliquis etiam auferre aliena, ut patri e. gr. subveniat, teste eodem q. 62. a. 5. ad. 4.

Inquam sententiam omnes eunt Theologi & Juris-
 consulti. Est autem hodie summa necessitas, ut sub-
 veniatur Ecclesiæ & Reipublicæ, eoqve etiam invitis
 aliis licet concedere bona Imperii, salutis & publicæ
 & privatæ ergo.

XIII CONCLUSIO.

*Papa tenetur approbare istam, de qua agimus, bo-
 norum Ecclesiasticorum traditionem, & si non ap-
 probet, peccat.*

Probo: quia Papa tenetur probare, quod in sese
 rectum, justum, pium, & Ecclesiæ est necessarium,
 & nisi id faciat peccat; uti constat apud omnes.
 Jam vero traditio illa talis est, ceu liquet ex sæpius
 allatis. Ergo.

XIV CONCLUSIO.

*Præsumendum est, quod Papa approbabit illam alie-
 nationem, si recte fuerit informatus de statu Ecclesiæ
 Germanicæ.*

Ratio est: quoniam de nemine pio & prudente
 rerumqve Germanicarum non imperito præsumi
 potest contrarium: multo minus ergo fas est, id
 præsumi de Sanctissimo Domino nostro & Uni-
 versalis Ecclesiæ fidelissimo Pastore. Neque verò
 est, quod opponas, Urbanum IIX piissimæ memo-
 riæ noluisse in id consentire. Factum enim id, si fa-
 ctum est, ex mala informatione, nonnullis (quibus
 DEUS ignoscat) statum Germaniæ minus ex vero
 suæ Sanctitati referentibus.

XV CONCLUSIO.

Papa ab hac traditione (quod non credendum) dissentienti, non tenentur S. C. Majestas & Status Imperii Romani obedire, sed omnino pergere in proposito tenentur.

Probatur. Quia nemo tenetur iniquis Papæ legibus aut etiam contra leges dispensationibus obedire, sed iis adversari tenetur quilibet. Juxta disputata cum ab aliis multis, tum à Victoria *Relect. de potest. Papa & Concilii propos. 16. & sequentib.* Quod nititur communi sententia omnium, & illo dicto: *Deo magis obediendum, quam homini.* Obligatur autem, non minus ac Papa, jure divino S. Cæsaræ Majestas id agere semper, quod quam maxime expedit Ecclesiæ & Reipublicæ; expedire vero, imo necessariam esse Ecclesiæ, illam bonorum traditionem, jam sæpissime est ostensum. Neque enim est quod dicas, obediendum esse summo Pontifici & Christi Vicario. Id enim non est absolute & citra omnem exceptionem verum, sed tantum in determinationibus universalibus fidei & morum: in aliis particularibus posse falli Papam, eoque non semper ipsius sententiæ standum esse, passiva est totius Catholicæ Ecclesiæ doctrina. Dissensio vero si quæ fuerit (quod non est sperandum) Papæ à voluntate Cæsaris & Statuum Imperii, non utique illa erit de fidei & morum aliqua doctrina, sed de casu

particulari circa quæstionem non juris sed facti. Utpote quum Papa omnino consentiat in eo, quod liceat, imo deceat, alienare bona Ecclesiastica in casu necessitatis, exigente cum primis id salute & conservatione religionis atque Ecclesiæ: tantum vero in eo forte futura sit dissensio, quasi hodie non sit illa Germaniæ necessitas. Quid, quod ex iis quæ allata sunt hypothesi VII fortassis liqueat, Papæ consensu non esse opus ad alienanda bona in casu necessitatis? Certe id si verum (est autem verissimum) manifestum est, eo minus dissensionem Papalem, si quæ (quod DEUS avertat) futura sit, curandam esse. Quicquid vero hujus fuerit; si contra sententiam Papæ aliquid hac in re egerint Cæsar & S. R. I. Status, habent pro sese exemplum majorum suorum, religiosissimorum Principum, qui in similem traditionem bonorum Augustæ in Comitibus anno 1555 consenserunt, eamque hæcenus ut licitam & piam defenderunt, etsi de illo facto protestatus fortè sit Paulus IV & Pius V, si vera sunt quæ nonnulli narrant: habent pro sese exemplum Caroli V, qui non attenta severa bulla Pauli III, in similes pene leges cum Protestantibus transiit in Comitibus Spirensibus anno 1544.

XVI CONCLUSIO.

*Pacem, qualem exigunt Protestantes, dare & licet
& oportet.*

| Liqueat

Liqvet hoc ex iis, quæ per partes hæctenus disputavimus : in iis enim vertitur omnis cardo totius Pacis. Itaque non est necessum, ut novis rationibus hanc conclusionem muniamus. Sufficit pro Pacis illius justitia hic adferre, approbationem similis Pacis factam à religiosissimis Imperatoribus, Regibus, Principibus, Theologis item & Jurisconsultis doctissimis plurimis. Certum enim est, similem pacem cum Hussitis Bohemis olim iniisse Bohemiarum Reges & proceres Catholicos. Constat item, Regem Catholicum Hispaniarum talem omnino pacem nunc concedere, imo plura largiri hæreticis Batavis. Qvis enim nescit? pace isthac, I in perpetua possessione Batavorum manere plurima bona Episcopalia & coenobiorum, templa item publica à Catholicis quondam exstructa: II ipsos hæreticos suo arbitrio relinqui: III Catholicos plurimos illorum imperio subjici, iisque dure satis & misere vivendum esse imposturum, omni eluctandi quondam spe præcisa? Omnibus porro notum est, in similes leges pacem cum Protestantibus initam à Ferdinando I Cæsare & Statibus Ecclesiasticis pariter ac Laicis Catholicis anno 1555, ut & ab eorum successoribus sancte hæctenus probatam esse : in quibus nemo vel pietatem vel prudentiam merito desideraverit. Nemo porro dixerit, tantos Reges & Princeps in hujus momenti negotio non usos con-

filio

filio doctissimorum Theologorum & Jurisconsultorum. Saltem itaque illorum omnium auctoritas pro nobis est. Accedit, quod ab initio Pacis initæ cum Protestantibus, vix unus atque alter Jurisconsultus & Theologus illam impiam aut illicitam pronunciauerit. Reliqui sanè vel aperte, vel certè tacitè, probarunt; nam & qui tacet consentire videtur. Sed de illo consensu jam tum supra ad hypothesin XIV dictum est.

XVII CONCLUSIO.

Pacem perpetuam Protestantibus dare primo tempore oportet.

Postulat hoc extrema miseria miserorum Catholicorum: postulat salus Ecclesiæ & Reipublicæ, quarum utraqve tractu belli longiore magis magisque in discrimen conjicitur: postulat denique id innocens sanguis qui durante bello funditur, & animarum æterna beatitudo, quæ itidem in discrimen conjicitur, quia impietas una cum bello vires accipit.

ANTEQUAM desinam, unum illud perpendendum relinquo; annon Principes Germaniæ singuli propemodum singulas habeant respublicas, & totum S. R. Imp. non sit vere una respublica, ut multa adhuc habeat communia omnibus. Relinquo, inquam, hoc perpendendum aliis: neque enim Theologici est fori. Quod si verò ita sese res habeat,
mani-

manifestum fuerit ex iis quæ habentur hypothese V, omnino non obligari Catholicos Status ad vim Protestantibus inferendam, etiam illo nomine; quod nimirum illi sint cives diversæ reipublicæ à Catholicis. Sed in hanc messem nolo falcem meam mittere: tum vero existimo ego quidem, non competere illam libertatem singulis Principibus quam illis multi adscribunt, multo minus illam ex re ipsorum esse,

SECTIO III.

Posteaquam sententiam nostram multis exposuimus & demonstravimus, nihil superest, quam ut objectionibus aliorum respondeamus. Comprehendit autem illas omnes Auctor *Judicii Theologici Sect. 4.* Nam quas voluit videri addidisse Auctor *Vehiculi* illæ nihil novi habent, sed tantum aliquid explicatius diductum. Itaque in confutando observabimus ordinem ab Auctore *Judicii* observatum. Cujus verba ut repetamus, aut sensum multis narremus, supervacuum arbitramur, quum libellus in omnium sit manibus. Peto autem æquum lectorem, ut libellum illum cum meo conferat. Ita enim & ego liberabor labore transcribendi, & lector rectius judicabit.

F

RE-

DE PACE PERPETVA
RESPONSUM AD RATIONEM

I.

*Pacem ejusmodi non cooperari hæresi vel directe
vel indirecte.*

AD §. I.

Esto *cooperatio indirecta*, qva malum, qvòd potes & debes impedire, non impedis. Nego pace perpetua inita cooperaturos Catholicos hæresi: qvia moraliter impossibile est, ut hæresin Catholici Status impediunt vel nunc vel aliquando post; qvòd tamen ponitur tanquam possibile *n. 1.* & *II.* Impossibilitatem demonstravimus hypothesi XII & XIII. Qvi secus sentiunt, sibi somnia fingunt. Batavos debellari posse, fuit antehac & Hispanis persuasum: nunc mutarunt hi sententiam summo suæ reipubl. bono, nisi qvòd remedium justo fortasse tardius sit. Non magis itaqve cooperabuntur indirecte hæresi Catholici Status pacem perpetuam dando, quam id jam facturus est Rex Hispaniæ.

AD §. II.

Sit *directe cooperari*: agere qvæ svapte natura ad peccatum ordinantur, vel esse partem aut socium peccati sive actionis criminosa. Subsumo autem: Atqvi per pacem nemo Catholicus tenetur agere qvòd svapte natura ad hæresin ordinatur, multo minus socium sese hæreseos præbere: Ergo. Probo Minorem: Qvia nemo Catholicus vi illius pa-
cis

PROTESTANTIBUS DANDA.

43

cis obligatur vel laudare hæreticam doctrinam, vel eam docere, vel ad eam quemquam ullo modo invitare; sed liberum ipsi permittitur damnare hæreticam doctrinam, hæreticos excommunicare, & gehenna dignos judicare, eorum scripta confutare, & quidem libris missis per omnes hæreticorum terras. Intelligitur hinc vanitas, quæ pro directâ cooperatione adducuntur, ratiuncularum.

Ad I dico; duplici (ut ita loquar) infamia laborant Hæretici: altera apud Deum & Ecclesiam, idque jure divino: altera apud civitatem per leges quasdam humanas & potissimum quidem Pontificias. Vi pacis liberantur à posteriore, non autem à priorè. Posterior vero infamia licet tollatur, modò maneat prior quæ maxima est, satis averfa manet mens vere Catholicorum ab Hæreticis, neque quisquam pius illis accedet ob sublatam infamiam civilem. Et vero observandum, talem infamiæ circa religionem aberrantium civilem poenam coepisse non ab initio Ecclesiæ, sed illa jam adulta, & quidem postquam diu jam fuisset sub religiosissimis Principibus, quibus sero tandem Pontifices consenserunt, legum ipsarum rigore aucto: nec Deum Opt. Max. infamia civili notasse in suæ reip. legibus gentiles. Quis dixerit autem, hoc ipso directe Deum ipsum Paganismo, & primos Christianos Cæsares hæresibus cooperatos? Certe nusquam id legas in

scriptis Sanctorum Patrum aureæ Ecclesiæ.

Ad II: Vi Pacis Hæretico Principi non svadetur, multo minus mandatur, mutatio religionis, sed tantum datur impunitas id agendi; atqve idcirca non iustum declaratur vi Pacis tale opus, nisi admodum improprie id dicas iustum quod licet impune. Quæ de re jam dictum hypothesi x. Porro etsi impune alicubi liceat Principi Hæretico interdicare publicis templis illis quibus jam ante annum vicesimum quartum caruerunt Catholicos, eosq; tandem in exilium mittere, nihil tamen hoc per se lædit fidem Catholicam; quoniam ereptis templis fides ipsa Catholica perstat integra, nec exilium quorundam fidem Catholicam ipsam malo sed bono potius afficit. Certe prisca Ecclesiæ carceres, exilia, supplicia, non numeravit inter ea quæ fidem tollerent. In Batavis & Anglis sine publicis templis conservari Ecclesiam Catholicam, imo crescere, certum est.

Ad III: Sane vilegis datur Protestantibus impunitas retinendi bona per spoliū erepta post Transactionem Passaviensem: Sed quid facit illa impunitas directe & per se ad hæresin? Debuisset hoc Auctor clare docere, ne videatur glaucoma objicere imperitorum oculis. Si bonorum illorum possessio per se & directe non conservat fidem Catholicam, (uti non conservat,) consequens est, nec eorum amissionem directe Fidei Catholicæ nocere.

Ad

PROTESTANTIBUS DANDA.

45

Ad IV: Multo minus apparet, quid directe faciat ad hæresin tutela ejus publica à vi; nisi fortè directe etiam omni vitio cooperetur is qui non occidit quemvis peccatorem. Quod absurdissimum dictu est. Vero scilicet verius est, id quod sibi paulo post Auctor objicit: *omnem quoque tolerantiam licitam ponere tutelam publicam.*

Compellere subditos ad hæresin, vel emigrationem ex patria &c. esse actiones malas, certum est: neque pax exigit ut illas bonas pronunciet quisquam Catholicorum, sed licet illas ore & calamo, publice & privatim, improbare. Per pacem ergo *hisce actionibus defensionem, patrocinium, & auxilium promitti*, simpliciter dicere, calumniosum est. Neque enim defensio, patrocinium, vel auxilium, vi Pacis Protestantibus debetur, nisi tantum adversus illos, qui ipsis nolunt impune hoc permittere in Imperio, propria quâdam auctoritate. Satis sc. tuta est Fides spiritualibus armis; & hæresis non aliis feliciter impugnatur.

RESPONSUM AD RATIONEM

H.

*Pacem ejusmodi non inferre injuriam Creatori
& vera religioni.*

Duplici argumento heic utitur Auctor: prius cum priora Ratione idem est, non indiget ergo nova confutatione.

F 3

Ad

Ad II. Verum quidem est, Hæresin, seu potius Hæreticos, vi pacis, veræ Fidei, aut rectius Catholicis, exæquari in nonnullis: *in dignitate illesa fame, civilis nimirum, in libertate profitendi doctrinam, in publica defensione à vi armata, & horum omnium perpetuitate.* Verum quoque est, in his omnibus injuriam esse. Sed negatur, hanc injuriam à Pace creatori & veræ religioni inferri. Creator ipse solem facit oriri super malis æque ac bonis sine culpa injuriæ. Paterfamilias ille in parabola permittit zizania crescere cum tritico usque ad messis tempus, nec ipse tamen injuriæ potuit accusari. Ratio autem horum omnium est, quod mundi hic status non ferat, ut bonis omnibus justa præmia præ malis tribuantur, sed cogat ille nos, in nonnullis malos cum bonis eodem habere loco. Quod ipsum itaque quando fit, non ita interpretari debent boni, quasi illi qui malos sibi ex parte æquant, inique secum agant: neque enim ipsis licet aliter. Quæ ratio autem virtutis & vitii, illa in Germania est hodie Fidei Catholicæ & Hæreseos. Non enim licet veræ Fidei omni loco primas deferre, per iniquitatem hominum & temporum: sed aliquid Hæresi est indulgendum, quo majus ipsius Fidei periculum caveatur. Ideoque illi qui indignantur, ex parte æquari Fidem veram Hæresi, audiant illud prudentissimi patrisfamilias: *finite crescere zizania usque*

ad

ad messem, & in tempore messis dicam messoribus; colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum. Expectemus omnes tempus messis novissimæ. Gaudeamus & exultemus: quoniam merces nostra copiosa erit in cœlis.

RESPONSIO AD RATIONEM

III.

Pacem ejusmodi non esse causam perditionis animarum.

Hæresin esse causam perditionis animarum, verum est: si Hæresis itaque robur & stabilimentum suum omne haberet à pace, verum quoque esset, quod causa ejus perditionis sit pax. Quodenim causa est causæ, illud etiam causa est causati. At verò Hæresis sublata pace magis solito sævit, & innumeris malis corpora & animas Catholicorum affligit; ut supra est demonstratum. Itaque pax potius servat quod superest Fidei Catholicæ. Quæ autem mala ab Hæresi proveniunt, non vi pacis proveniunt, sed provenirent æque sine pace, imo magis provenirent & copiosius.

Elucet hinc *πρωτον* *ψυδθ* eorum quæ hic afferuntur. Omnia scilicet mala quæ ab Hæreticis proveniunt paci imputantur; quum tamen constet, jam ante pacis Religionis tempora, omnia illa, imo postea
præter

præter pacis leges, gravissima quæque, hæctenus passos esse Catholicos. Num à pace Augustana fuit occupatio tot Episcopatum & monasteriorum post transactionem Passaviensem? Num illi adscribi debet isthæc in tam multis locis posthac facta religionis commutatio. Hæc contra pacis leges acta esse, omnes conquerimur, & tamen facta esse certum est.

Itaq; negamus vere à Pace futura esse, I Potestatē qua utuntur Protestantium Principes hæresin in suis ditionibus stabiliendi: II Potestatem quam nonnulli novi apostatæ fortassis exercebunt erga suos: III Necessitatē quæ subditis est imposita aut hæresis amplectendæ aut injustæ emigrationis: IV Permissionem apostatandi. Hæc omnia jam ante pacem fuerunt per omnem Germaniam in usu: per futuram pacem hisce, omnibus tantum modus aliquis datus & certus limes positus est; impunitate tanquam bono aliquo, revera in speciem, concessa, utpote quum etiam citra pacem omnia hæc impune potuerint Hæretici facere: ceu docent illa quæ contra pacis Augustanæ leges usque ad hoc bellum gesta sunt.

Quæ quinto loco recitantur de cooperatione directa, eadem sunt cum iis quæ in Ratione prima & ex parte in secunda habentur, ac proinde jam sunt confutata. Tantum nunc addimus: omnia illa de quibus ibi Auctor conqueritur, revera obtinuisse
jam

jam ante pacem, ideoque immerito paci Augustanae tribui. Perperam vero adducitur illud: *Hæc simplicioribus non immerito ingenerant opinionem, utramque religionem esse veram & approbatam.* Nego enim primo hanc susceptionem non immerito generari, illis positis: neq; enim hoc sequitur ex prioribus ullo modo per bonum syllogismum. Nego secundo, si simpliciorum aliquibus hæc opinio nascatur, propterea pacem esse accusandam. Si sane omne illud est accusandum & rejiciendum, quod homini inepto potest dare errandi occasionem, nihil non fuerit rejiciendum.

Specialis ratio, quæ ultimo subnectitur, ponit pro fundamento, quod bona quæ recuperarunt Catholici sint iterum per leges Pacis eripienda. At verò illa jam tum magnam partem sunt vicissim erepta; si quæ supersunt in nostris manibus, illorum loco perquam multa Hæretici hodie occupant, & videntur longe plura occupaturi. Quod ne fiat, neve plane pereamus, satius est animo pacifico dare quod jam amisimus. Bonorum vero illa traditione nullum per se quidem creatur periculum animarum, ut jam supra est dictum. Dicendum scilicet est cum S. Augustino lib. I. de Civitate Dei: *Catholici amiserunt omnia quæ habebant. Sed numquid fidem? numquid pietatem? numquid interioris hominis Bona, qui est apud Deum dives? Hæ sunt o-*
G pes

pes Christianorum. Quibus opulentus dicebat Apostolus: est quasi magnus pietas cum sufficientia. Sed multi, inquit, Christiani etiam captivi ducti sunt (Catholici in exilium pulsi sunt.) Hoc sane miserimum est, si aliquò duci vel pelli potuerunt, ubi DEUM suum non invenerunt.

RESPONSIO AD RATIONEM

IV.

Pacem ejusmodi non esse usurpationem potestatis non competentis.

EXtra controversiam est collocandum, penes Cæsarem & Imperii Status esse potestatem constituendi omnia sine quibus civilis societas nequit consistere: eamque ipsis competere à Deo. Hujus limites neque necessum est ut excedant, neque exceßerunt hactenus in Pace constituenda. Respondentes ergo ad probationes Assumptionis, dicimus.

Ad I. De fide Catholica, aut opposita illi hæresi discernere, quid nempe vel Catholicum sit vel Hæreticum: jus item vel pascendi oves verbo Dei & cibo spirituali, vel abigendi lupos spiritualibus & ecclesiasticis remediis, deque his judicium; non competit Principi politico, fatemur. At vero inquantum vel Hæresis vel Fides Catholica debeat ab injuria temporalis defendi, cum sit temporalis cura,
&

PROTESTATIONIBUS DANDA. 51

& unice faciat ad civilem vitam ejusq; felicitatem, non potest quoque non unice convenire civili Principi. Ast intra hosce limites manet S. Cæsarea Majestas, manent Principes Catholici, pacem civilem Hæreticis concedentes, ita exigente summa Reipublicæ & Ecclesiæ necessitate.

Ad II. Jurisdictio Ecclesiastica potest considerari, aut ut est pure talis, aut ut habet adjunctos multos effectus civiles. Priori modo est spiritualis, nec effectum qui in sensus incurrit habet alium, quam separationem à communione Ecclesiastica. Posteriori modo magna ex parte est temporalis, & nititur lege humana. Neq; enim potestas clavium lege divina extendit sese ad pœnas omnes, quibus Hæreticos solemus persequi: sed fiunt isthæc ex Principum Christianorum constitutione, vel certe Papalium legum tacita approbatione, adeoque libero in eas Principum consensu. Porro non omnia negotia, quæ hodie fori sunt Ecclesiastici, lege divina istuc pertinent; sed itidem dependent ex lege Principum, qui Ecclesiasticis dederunt eam potestatem. Quemadmodum hæc omnia præclare ab aliis sunt demonstrata. Quum itaque multa pertinentia ad jurisdictionem Ecclesiasticam mere sint temporalia, & dependeant ex lege humana ideoq; mutabili Principum; omnium autem ejusmodi legum dispositio pro usu Imperii & publici boni, juris itidem

fit Principum; consequens est, Cæsarem & Status Imperii intra hosce fines permanentes non peccare, si jam propter necessitates publicas de jurisdictione Ecclesiastica aliter disponant, quam olim fuit, ante hæc calamitosa tempora, cum omnia ordinario cursu fluerent, in usu. In compositione autem pacis nihil disponi de Ecclesiastica jurisdictione, quatenus illa est spiritualis, multo minus eam suspendi, certum est. Licet enim Episcopis, non obstantibus Pacis legibus, spirituales jurisdictionem, quæ unica juris est divini, integre exercere: tantum vetitæ sunt illæ poenæ & illæ animadversiones, ut & illa negotia, quæ per leges arbitrarias Principum jurisdictioni Episcopali fuerunt annexa.

Ad III. Ecclesiæ Germanicæ bona ita subiacere Ecclesiæ & Pontifici tanquam supremo administratori, quasi de illis Cæsar & Status Imperii nihil possint disponere, propositio est totius Reipubl. Germanicæ everfia, adeoq; & scandalosa. Plane contrarium multis ostendimus hypothefi VI, VII, IIX. Videatur etiam Conclusio VII, IIX, IX, X.

Ad IV. Jura Ecclesiæ & Episcoporum in heresim & hereticos, in Ecclesiis earumque bona & subditos, omnesque in Imperio Catholicos, non nituntur tantum jure divino vel Ecclesiastico proprie dicto, sed etiam multò maximam partem jure civili Principum

cipum

cupum libro & arbitrario ; quod jam ante monuimus. Per Pacem renunciatur quodammodo posterioribus juribus, non prioribus. Boni hi disputatores cogitare semper deberent illud Salvatoris : *Data Casari qua sunt Caesaris.*

Injuriosa itaq; vox est Cæsareæ Mejestati & Statibus S. R. I. *quod usurpent jurisdictionem non competentem.* Agnoscere enim utique illos debet Ecclesia Germanica, ut Principes & judices sibi à Deo constitutos. Qui id detrectat, reus est majestatis.

Ejusdem cum prioribus monetæ sunt tres observationes. Quod in I sumitur, *jurare religionis & Ecclesie à jure divino dependere*, id ex parte tantum verum esse, jam ante est dictum : non mirum est igitur, huic falso principio inniti falsam conclusionem. Ad II. Episcopi, quatenus sunt Principes, habent ex parte τὸ κέρτιον seu majestatis jura Imperii Romani ; itaque omnino possunt constituere aliquid de Ecclesiasticis, in quantum illa dependent ex legibus Principum. Non dubito etiam, in mere Ecclesiasticis habere illos potestatem dispensandi circa ea, quæ legibus positivis Ecclesiasticis aut Pontificiis sunt constituta, non impetrato consensu Pontificis, *rationem sui actus Domino reddituros*, ut loquitur S. Cyprianus : præsertim si id exigat præsens Ecclesie necessitas, quæ omnem legem humanam ac positivam frangit. Quod III attinet necessitatem con-

sensus Papalis circa pacem, ea de re jam supra satis est dictum conclus. XIII, XIV, & XV. Sed & ex iis quæ modo allata sunt liquet, pacem versari circa ea, quorum dispositio competit Cæsari & Principibus. Ad illa autem ratihabitione quadam Pontificis non esse opus, concedunt omnes.

RESPONSIO AD RATIONEM

V.

Pacem ejusmodi non repugnare officio & obligationi Cæsaris Statuumque Chatholicorum, ut nec Episcoporum.

Ipse, disputator, agens de defensione Ecclesiæ, ad quam Cæsar & Status Catholici sunt astricti, adhibet illud *pro virili*. Formula Juramenti Cæsarei quam allegat, habet: *quantum divino fultus adiutorio poterit, secundum scire & posse*. Juramentum Episcopale habet: *hereticos, & schismaticos & rebelles pro posse persequar & impugnabo*. Apud omnes porro constat, neminem obligari ad impossibilia. Huic juramento autem aduersa concessionem Pacis perpetuæ, quod ponit auctor ille, nego, juxta hypothesein XIII & XIV. Totum itaque illud nitens falso principio sponte sua cadit, nec ulteriore eget confutatione. Addemus tantum verba R. P. Erbermanni *Irenici Cath. c. XII. n. 7*, ubi de juramento Episcoporum agit. *Tolerationi Politicæ*
mini-

PROTESTANTIBUS DANDA.

35

minime obstat voluntas, buccinatores hæreticos gladio Spiritus pro posse persecuendi & impugnandi.

Quæ sub finem odiose adducuntur, illa eadem sunt cum iis quæ allata sunt ratione I & II. ideoque itidem superfluum fuerit illa denuo refellere.

RESPONSIO AD RATIONEM
VI.

Pacem ejusmodi non esse frustratoriam, multo minus bello periculosiorem.

Quibus conatur probare, *pacem frustratoriam seu fallacem* esse, illa, ipso fatente, continentur in quinque modo allatis Rationibus. Itaque quum illæ sint confutaræ, jam tum hoc argumentum etiam est confutatum.

Bello periculosiorem esse pacem, probat unica ratione, nimirum *Hæreticorum perfidia*. Verum concessio antecedente, negatur tamen consequentia. Etenim pax cum hominibus subdolis & fraudulentis inita nunquam periculi quidem est expres, utpote quum tuta non sit, non tamen aperto & ferali aliquo bello est periculosior: sunt enim in illa pace saltem aliquæ malorum induciæ, quales fervente bello nullæ sunt. Deinde ambiguitas est in voce *perfidia*. Perfidi enim dicuntur I, qui nullam fidem servant persuasi quidvis sibi licere. II, qui in fide servanda sæpe sunt lubrici, si eos invitare videatur

deatur insignis utilitas. Cum prioribus an posterioribus pacem pangas, multum interest. Cum posterioribus initia pax non quidem caret periculo, sæpe tamen satis diu stat integra, florentibus interea pacis vi rebus publicis. Ut igitur de prioribus nihil dicam, cum posterioris generis hominibus nemo prudens pacem componere detrectat, si ita poscat utilitas publica. Proh dolor, ejusmodi hodie sunt pacis pacta inter potentiores pene omnia, imo semper ejusmodi fuerunt, semper erunt. Illud enim fere est ingenium potentiorū, ut pactorum vim utilitate æstiment. Si igitur nulla pax fuerit ineunda cum istius ingenii hominibus, in perpetuis bellis fuerit toti mundo vivendum: quod est dictu absurdissimum.

Jam autem ut ad Hæreticos veniamus, ipse Autor non videtur illos velle ponere in numero perfidorum primi generis. Et verò id nimis putidum & ab omni veritate alienissimum foret convitium. Cujus falsitas cum pateat omnibus, non est verosimile, in cujusquam boni & pii Catholici hominis mentem venisse. Posterioris generis omnes esse Protestantes etsi ponas, non tamen sequitur, pacem cum iis nullam ineundam, aut perseverandum in bello hoc maximè ferali. Ut enim ante diximus, eodem argumento licebit omnem pacem è mundo eliminare. Quid vero opus est verbis, ut ait ille,
ubi

ubi rerum testimonia adsunt? Viximus compluribus annis in pace cum A catholicis, non quidem sine damno; attamen quis dixerit, eos illius pacis tempore ad nas calamitates fuisse adactos, in quibus hodie miseris nobis est vivendum? Sed videamus etiam argumenta, quibus perfidiam A catholicorum probat disputator.

Ad I. Cum indefinite loquatur, aut sermo illi est simpliciter de omnibus A catholicis aut de aliquibus. Si de omnibus, nego omnium perfidiam experientia comprobari. Certe illa experientia de occupatis bonis Ecclesiasticis contra pacta conventa, non pertinet ad omnes, utpote cum id non nisi ab aliquibus sit factum. Quosdam Principes A catholicos S. Cæsareæ Majestati & bono publico sincerè fidelem navasse operam, sine ingratitude nota negari non potest, nec debet: ut qui hoc nomine magnam laudem apud Cæsarem & Status Catholicos, imo ipsum S. Dom. Nostrum, sint consecuti. Hæc dissimulare, non est ingenui hominis. Eorum, qui contra leges pacis Augustanæ bona Ecclesiastica invaserunt, causam ut probem, absit à me. Tantum dubito, num ea in re egerint perfide. Videtur enim, saltim multis eorum, persuasissimum fuisse & esse, vi illius pacis non teneri sese abstinere manus ab illis bonis. Nec mirum, in illam sententiam perductos esse Principes aliquot, utpo-

H

te

te quum illam multis libris defendere non dubita-
verint eorum Jurisconfulti, in quorum nonnullis
eruditionem ne nos quidem desideramus. At vere
perfidi demum sunt, qui scientes volentes frangunt
fidem, non qui probabilibus argumentis seducti id
faciunt. Notum porro est, nonnullos Protestan-
tium illa attentata improbasse, & non desinere im-
probare.

Ad II. Omnis hæresis quidem est dissensio à fide:
sed per se non est dissensio à tranquillitate civili, ad-
eoque per se non est paci publicæ adversa. Per ac-
cidens, ex sententiarum illa diversitate contentio-
nes & tumultus oriri, & quidem frequenter, solent.
Sed hoc nihil ad probandam simpliciter Hæretico-
rum perfidiam. Certe in veritatis defensione iti-
dem sæpe peccatur, cum primis à Zelotis. *Servum*
Domini non oportet pugnare, ait S. Apostolus: alibi
legem sancit. : *Moderatio vestra innotescat omni-*
bus. Quam id à nostri ordinis hominibus inter-
dum non servetur, non dicam. Vicia multorum
in pro patulo sunt. Contendendi & tumultuandi
pruritus non profecto hæreseos proprium est in
quarto modo. Esto tamen. Minime vero hinc se-
quitur: Cum Hæreticis perpetuo belligerandum
esse. Tumultus enim qui subinde concitantur, sub-
inde etiam sedantur. Plurimum quoque est discrimi-
nis inter tumultum & bellum, cum primis inter
hoc

hoc aut huic consimile ferale bellum, quo in Germaniâ tota Ecclesia videtur & Respublica peritura, & inter alios tumultus hic alibi interdum excitatos. Verissimum est illud: *Omne regnum in se divisum desolabitur*. At propter hæreticas nonnullorum sententias regnum omne non est divisum. Possit regno inter religionum dissidia quietem integram esse, exemplo sit nobis Gallia hodie, & Polonia, cum primis autem Batavia. Esto vero: sint omnia regna quæ hæresin tolerant in se divisa: desolabuntur igitur aliquando. Quanto majus malum autem est, jam reapse in solitudinem redigi! Ut autem hoc malum desinat, ineunda nobis, pax est. Forte etiam cum tempore hæretici, si non omnes saltem multi, ad Catholicam communionem transibunt: nec enim est hoc impossibile. Possit illâ Pace in æternum omnia sinistra averti, nemo dixerit. Sufficit si à præsentibus liberemur, & quoad ferunt res humanæ in futurum simus tuti. Hæretici fidem quam Deo debent, reddunt quidem hæresi sua irritam. Idem autem fit & aliis mortalibus peccatis à maxima hominum multitudine. Pax igitur omnis fuerit è medio tollenda, si audimus hunc Ernestinum disputatorem.

Ad III. Hæretici sua opinione ad religionem Catholicam opprimendam incitantur quidem, sed non ad vi opprimendam, & quidem contra datam

fidem. Nusquam sane legi, hanc doctrinam ab iis constanter doceri. Si unus & alter illorum forte id docuit, non tamen omnibus id imputandum est, imo ne quidem plerisque. Passiva certe eorum doctrina est contraria, & hæctenus bona. Docendo pertendunt strenue contra Catholicos esse pugnandum & scribendo. In eo nulla perfidia est. Animi enim hunc sensum nusquam dissimulant. Si verum est fatendum, justior de Catholicis quam multis hac in re est Hæreticorū querela. Sed nolo revelare pudenda nostratum. Laudo ingenuum & candidū animum disputatoris: qui tam vehementer & acriter non dubitaverit hic oppugnare nostratum quorundam minus laudabiles sententias. Utinam pari in aliis fuisset moderatio!

RESPONSIO AD RATIONEM
VII.

Pacem ejusmodi non esse magis inordinatam mendacio.

MEndacium, cum primis in re seria & contractibus, lædit communem mutuam obligationem generis humani, quæ tenetur quisque; ita sentire ac dicit, quia sine illo nulla potest in genere humano esse societas. Grave itaque est peccatum. Pax vera, quæ de loquimur, societatem humanam

manam nulla ratione lædit, neque in se neque exemplo; multo minus lædit Ecclesiam vel Rempubl. sed eam unice jam conservat, quum alia media salutis nulla amplius suppetant. In Pace itaque nihil est peccati, à parte equeidem Catholicorum; tantum abest, illam mendacio pejorem esse.

Ut hoc probet Auctor, se vult videri adferre rationes: & tamen nihil adfert novi, sed breviter repetit quæ hæctenus attulerat, quasi illa sint demonstrata. Quum vero illa à nobis satis confutata sint, frustra hic egerimus actum. Obiter advertere est, quanta illi scriptori argumentorum sit inopia. Sæpius unum idemque repetit, tantum oculis quibusdam mutatis, ut imperitis sese jactitet, & in summa rationum egestate videatur dives.

RESPONSIO AD RATIONEM
IIX.

Pacem ejusmodi S. S. Patrum, Pontificum, & religiosissimorum Principum, suffragio non destitui, vel damnari.

AD §. I.

Antiquorum Patrum consensus demonstratur.

Sacrosanctæ Ecclesiæ Patres Pace ejusmodi non solum nunquam usos, sed etiam oblatam expeditamque damnasse, quod dicit Ernestus per-

negamus; imo nihil eorum, quæ hac Pace continentur, unquam ab iis esse damnatum, asserimus. I. S. AMBROSIIUS negavit Valentiniano Imperatori sacram Catholicorum ædem, in usum Arianorum, nulla id urgente Catholicæ Ecclesiæ salute, sed in merum ejus detrimentum, imo suppetentibus abunde auxiliis Catholicæ Fidei contra Arianos, neque ex propria, aut Theodosii & Gratiani coimperatorum, sed sola Justinæ matris sententiâ, petenti. Qua de re omni legi merentur quæ notavit Baronius ad annum 387. Exemplum itaque ad rem nostram nihil facit: utpote quum nos versemur in questione, num liceat ædem sacram Hæreticis tradere, si id summa postulet Ecclesiæ & Reipublicæ necessitas, inque defectu auxiliorum Fidem Catholicam defendentium: aut potius, num per vim ab Hæreticis occupatam ædem liceat illis relinquere, si impossibile sit eam recuperare, & parimmineat periculum aliis. Verba illa S. Ambrosii: *Noli te gravare Imperator, ut putes te in ea qua divina sunt Imperiale aliquod jus habere*, perperam (ne quid gravius dicam) ita accipiuntur, quasi bona Deo dicata juri Imperatorio esse subdita, simpliciter S. Pater ille negaverit. Sunt nimirum intelligenda, ut vulgo loquimur, de subjecta materia; hoc est, de absoluto, illimitato, & mere arbitrario illo jure Imperiali, quod aulici nonnulli adultores crudo

do sensu tunc allegaverant: nempe *Imperatori licere omnia, ipsius esse universa*, eòque pro arbitratu licere Imperatori ædes sacras Catholicis eripere & dare Arianis. Hanc esse mentem S. Ambrosii apparet ex ipsis illius verbis quæ habentur epistola 33. ad Marcellinam: *Mandatur denique, trade basilicam. Respondeo: nec mihi fas est tradere, nec tibi accipere Imperator expedit. Domum privati nullo potes jure temerare, domum Dei existimas esse auferendam? Allegatur, Imperatori licere omnia, ipsius esse universa. Respondeo, noli te gravare Imperator.* Agnovit itaq; Ambrosius, in basilicam nullum arbitrarium & absolutum Cæsarij esse, perinde atq; nec in domum privatam: de eo, quid liceat exigente necessitate, sermo non fuit. Ejusdem porro Ambrosii de bonis Eccles. hæc verba sunt: *Oratione adversus Auxentiū: Agros Ecclesie, si vult Imperator, tollat; potestatem enim habet vindicandorum.* Idem Ep. 31. ait: *Nihil Ecclesia sibi nisi fidem possidet: hos redditus præbet, hos fructus. Possessio Ecclesie sumtus est egenorum.* Sciscitabor ego exemplo nostri disputatoris: Si Imperator potestatem habuit vindicandorum Ecclesie agrorum tempore Ambrosii, quo postea anno vel ipse hoc jure cessit, vel ab aliis id eripi, sibi passus est?

II. Quum Gaina templum Arianis peteret intra mœnia Constantinopolis, Arcadium Imperatorem
tunc

tunc fuisse *in extrema Imperii imo & religionis necessitate*, narrat Auctor, contra fidem historiæ illius quam nobis descriptam reliquit Sozomenus *l. 8. c. 4.* utpote qui disertè scribat, factum hoc post rebellionem, cumq; reconciliat⁹ Cæsari Gaina viveret Constantinopoli. Eodem autem modo rem hanc narrat etiam Baronius tomo V Annal. ad annum 400 n. 41. Itaque nec illa S. Chrystomi oratio ad hoc necessitatis negotium nostrum pertinet, sed exemplum dissimillimum. Tum vero non refert Sozomenus, illa verba quæ Eusebius adducit, à S. CHRYSOSTOMO dicta esse de ipsa traditione templi; sed notavit illa historicus ex sermone quodam Chrystomi tanquam singulari observatione aliàs digna. Verba historici sunt: *Deinde conversa ad Imperatorem oratione, eum hortabatur: ut NB. latam adversus ceteras hæreses legem ratam haberet; simulque consulebat, satius esse Imperio cedere quam prodere domum Dei & à religione deficere.* Quis sanus certè dixerit, tradere basilicam hæreticis hoc esse à religione deficere? Ipse Judicii auctor fect. V. ad 9. §. 1. n. 2. *Neq; si hæretici inquit: ex aliqua urbe expelli nequeant, nihilq; præterea in præjudicium religionis tribuatur, illicitum erit, aliquod templum exercitio hæresis assignare, ubi minori cum Catholicorum periculo & exacerbatione sua, quam in privatis adibus, conveniant.* Addit rationem notatu

notatu dignam: *Locus enim valde extrinsece se ad peccatum habet: ideoque licere meretrici aut usurario domum locare, cum aliis tenet Sanchez t. 1. lib. 1. in decal. c. 7. n. 20.* Verum ut locus ita & bona extrinsece faciunt ad peccatum. Silicet itaque domum meretrici concedere in lupanar, tantum lucci spe, ut hi volunt doctores; si ibidem licet meretrici & usurario pecuniam commodare, etsi haud nescias illam cessuram in abusum & peccatum, quod itidem hi non negant: quidni liceat locum & bona Hæreticis concedere, vel saltem iis relinquere, præsertim si id postulet publica necessitas? Observatu autem præterea dignum est, non omnino certam fidem mereri illam Sozomeni relationem, de iis, quæ intra privatos parietes locutus fuerit Chrysostomus. Narrat sane rem eandem Theodoretus l. V. c. 32. sed multò aliter. Observandum quoque, habuisse illo ipso tempore Arianos basilicam extra muros Constantinopolis, Chrysostomo non improbante, multò minus damnante.

III. Hunerici Vandalorum Regis & ex adverso τὸ ὁμοῖον profitentium EPISCOPORUM AFRICÆ negotium quomodo huc faciat, non assequor. Num A catholici ab Episcopis nostris exigunt juramentum desciscendi à Cæsare, aut etiam non communicandi cum Pontifice Romano, facta promissione, reddituros sese ea lege omnes Ecclesias, quas abstu-

I

lerunt;

lerunt? Atqui tale quid Hunericus fecit, ceu liquet ex iis quæ narrat Victor Viticensis *l. 3. de persecutionibus Africa*, & quod ibi recitatur ipso Hunerici Regis Edicto. Quis dixerit, ejusmodi quid exigi à nostris Episcopis, aut ad simile quide eos adigi vi pacis? Tale juramentum præstari ab Episcopis Africæ non solum potuisse, verum etiam debuisse, ab hesternis hodiernisque Theologis & Politicis judicari, calumnia est non ferenda viris bonis.

Ex aliis porro Patribus & doctoribus ne apicem quidem potuit Ernestus ille producere. Scio etiam, illum & ipsius similes omni opera collatâ nihil inventuros, quo improbetur ejusmodi Pax, si id Ecclesiæ Catholicæ & Reipublicæ extrema necessitas postulet.

CONTRA notum est ex historiis, ab Imperatoribus Romanis partem Africæ Vandalis, & Italiam cum ipsa urbe Roma Ostrogotthis, facta pace concessam esse; ut ut illi essent Ariani, & hæresin illam non tantum disseminarent passim, sed Catholicam Ecclesiam pessime infestarent, in Africa etiam templa & bona sacra Catholicis irent ereptum. Nemo tamen Episcoporum, nemo aliorum Catholicorum illam pacem illicitam & impiam dixit. Ne verbum quidem reperias, in omnibus illius temporis scriptis, paci cum hæreticis tunc inita adversum. Quod indicat, omnes illius ævi viros sanctos, docto

ctos, & prudentes, talem pacem consensu suo approbasse. Non ovum autem ovo est similius, quam nostra hæc Pax paci illi cum Arianis Ostrogotthis & Wandalis pactæ. Haud dubie itaque, si reviviscent illa Ecclesiæ lumina, etiam in nostram hanc Pacem consentirent, ut legitimam & justam. Non sane illis persuasum erat, quod Ernesto & Ernestinis placet, summum bonum Catholicæ religionis in latifundiis opimis ac Principatibus consistere.

Inspicientibus præterea priorum trium seculorum Ecclesiastica scripta, non potest negari, ita tunc à Patribus plerisque disputatum esse adversum Paganos pro Christianæ fidei libertate, quasi religio simpliciter cujuscvis sit liberæ voluntati & conscientiæ permittenda, neque quisquam poenæ aliquid mereatur civilis, si in religione erret. Quid clarius verbis Tertulliani ad Scapulam? *Humani juris & naturalis potestatis est, unumquemq, quod putaverit colere, nec alii prodest aut obest alterius religio. Sed nec religionis est cogere religionem, quæ sponte suscipi debet non vi.* Aut his Lactantii? *Nihil est tam voluntarium quam religio.* Qui ita senserunt, ac existimare potuerunt, Hæreticos in civili vita haberi debere infames, non permittendam illis libertatem sua docendi, à vi non esse defendendos? Jam porro quarti seculi magna parte, nemo Patrum legitur Constantinum Magnum, aut ejus fili-

os proximosque successores cohortatus, infamia Hæreticos notare, illos à vi non defendere, multo minus illos extirpare. Imo cum ab Arianis Constantius esset seductus, Catholicos multis modis vexare & male afficere, S. Athanasius etiam illo nomine conquestus est de Arianis, quod religionis causa homines mulctarent. Videatur ejus *epistola ad solitarios*. Dignissima quoque lectu sunt, quæ S. Hilarius prolixè disserit in eandem sententiam *libro aduersus Auxentium* & *libro ad Constantium Imperatorem*. Eadem mente fuisse S. Martinum & Sulpitium Severum, clarissimum est ex hujus *hist. sacr. libr. 2. sub finem & dialogis*. Ipsum S. Augustinum aliquando ejusdem fuisse opinionis, nec eam omnem post mutasse, fatentur omnes.

Tam multorum itaque Patrum suffragium cum habeat hæreson libertas, etiam illa quæ citra extremam necessitatem conceditur, profectò male asseritur, carere omni Patrum suffragio pacem necessitate expressam. Si utilitas Ecclesiæ invitet, posse Hæreticis etiam ædem sacram Catholicorum concedi, ipse S. Athanasius utique exemplo suo nos docuit apud Sozomenum *libro 13. cap. 19.* quod ipse Auctor Judicii fatetur *sect. 5. ad 9. §. 1.* Imo & apud Socratem *l. 2. c. 23.* ac Theodoretum *l. V.*

AD

AD § II.

Pontifices Romanos, neque veteres neque recentiores, dissentire à Pace constituenda.

Nullius Papæ ex quatuor prioribus seculis, vel verbū vel factum potuit aut potest adduci, quo possit probari, illos vel docuisse, vel Imperatoribus suafisse, ut Hæreticos fama, dignitatibus, bonis exuerent multo minus ut aliqua corporali pœna afficerent. Et tamen poterat hoc ab Imperatoribus fieri, non repugnante vel Ecclesiæ vel Reipubl. necessitate. Itaque pene dixeris, illos Pontifices summos existimasse, omnes ejusmodi pœnas semper esse injustas. Quicquid sit, certe huic auctori non sunt patrocinati, quasi illam libertatem non liceat concedere postulante necessitate. Posterius utique à nemine Pontificum etiam sequentium usquam traditum est. Si est traditum, produci debuissent illorum verba.

S. JOHANNEM I Papam, quem solum ex omni Ecclesiæ veteris ævo produxit in suffragium Ernestus, id fecisse quod narrat Ernestus, non potest non videri dubium illi, qui noverit, Anastasium Bibliothecarium, imo longe illo antiquiorem scriptorem istum cui denique sua quædam novissimi temporis addidit Anastasius, in *vita Johannis, & Paulum Diaconum*, sive quis alius auctor est *historia Miscella*, hosque secutos, Aimoinum, Marianum Scotum, Si-

gebertum, Othonem Frisingensem, Gotfridum
 Viterbiensem, Conradum Urspergensis, Marti-
 num Polonum, Platinam & complures alios, in-
 terque eos omni exceptione hac in re majorem
 Græcum Cedrenum, plane contrarium narrare:
 nempe, quo pax maneret Ecclesiis Catholicis per
 Italiam, motum Joannis precibus Justinum Impe-
 ratorem, ut libertas pristina Arianis per Orientem
 permaneret. Verba ipsa Pontificalis libri, quo nul-
 lum aliud de rebus Pontificum superest antiquius
 & magis fide dignum monumentum, hæc sunt:
*Hic Joannes vocatus est à Rege Theodorico Ra-
 vennam. Quem ipse Rex rogans misit in legatio-
 nem Constantinopolim, ad Justinum Imperatorem
 Orthodoxum. Quia eodem tempore Justinus Im-
 perator, vir religiosus, voluit hæreticos extricare.
 Nam summo fervore Christianitatis hoc consilio u-
 sus est, ut Ecclesias Arianorum Catholicas conse-
 craret. Pro hac causâ hæreticus Rex Theodericus,
 audiens hoc, exarsit, & voluit totam Italiam gla-
 dio extingvere. Eodem tempore Joannes Papa æ-
 grotus infirmitate, cum fletu ambulavit, & Sena-
 tores & Exconsules cum eo, id est Theodorus Im-
 portunus Agapitus Exconsules, & alius Agapi-
 tus Patricius: qui hoc accipientes in mandatis le-
 gationum ab ipso Rege, ut redderentur Ecclesiæ
 hæreticis in partibus Orientis: quod si non, omnem*

Ita-

Italiam gladio perderet. Qui dum ambulassent,
 cum Joanne Papa, occurrerunt B. Joanni millea-
 rio duodecimo omnis civitas, cum cereis & cruci-
 bus, in honorem beatorum Apostolorum Petri &
 Pauli. Quia veteres Græcorum hoc testificaban-
 tur, dicentes: à tempore Constantini Augusti & B.
 Sylvestri Episcopi sedis Apostolica, usque ad Justi-
 ni Augusti tempora, non meruisse partes Græcia-
 rum beati Petri Apostoli Vicarium suscepisse cum
 gloria. Tunc Justinus Augustus dans honorem
 Deo humiliavit se pronus, & adoravit beatissi-
 mum Papam Joannem. Eodem tempore beatus Jo-
 annes Papam cum Senatoribus suprascriptis, cum
 grandi fletu rogaverunt Justinum Augustum, ut
 legatio acceptabilis esset in conspectu ejus. Qui
 vero Papa, vel Senatoris, viri religiosi, omnia me-
 ruerunt: & liberata est Italia à Theodorico hereti-
 co. Paulo post scribitur: Eodem tempore rever-
 tens Joannes venerabilis Papa & Senatores cum
 gloria, dum omnia obtinuissent à Justino Augusto
 &c. Operæ fuerit pretium audire & Paulum Dia-
 conum Aquilegiensem Italiæ rerum utique satis
 peritum. Illius autem LXV Historiæ Miscellæ hæc
 sunt verba: In Orientis partibus, cum adhuc eo
 tempore per loca singula Ariana hæresis vigeret,
 Justinus sexto sui Imperii anno, orthodoxæ fidei
 studio omnimodis satagere cœpit, ut hereticorum no-
 men

men exstingueret, statuitque ut ubique eorum ecclesias Catholica religione consecraret. Quod dum in Italia Rex Theodericus Ariana lue pollutus audisset, Joannem Papam simulque cum eo Theodorum Hypatium atque Agapitum Consulares viros, atque Agapitum Patricium, Constantinopolim ad Justinum Principem misit. Mandat quoque per eos, interminans, quod nisi quantocius hereticis suas ecclesias redderet, eosque in pace degere sineret, universos Italia populos ipse gladio exstingueret. Qui pervenientes ad Augustum, cum ab eo ut dignum erat suscepti essent, magnis eum, de sua suorumque salute solliciti, fletibus postulant, ut sua legationis seriem, quanquam esset injusta, libenter exciperet, Italiæque peritura consuleret. Quorum fletibus Justinus permotus, eis quod petebant concessit Arianosque sui juris reliquit. Hæc illi duo. Aliorum enim verba, quia recentiores sunt, adducere nunc forte fuerit supervacuum. Quoniam autem hoc est verum, Johannis illud Papæ factum dat magnum patrocinium Paci, qua de agimus, tantum abest ut possit huic opponi. Aliud, fateor, nescio quorum relatu acceptum, narrat Gregorius Turonensis *l. de glor. martyr. c. 40*, sed fabulæ finilius longe quam vero: utpote qui in Gallia vixerit, rerum Italiæ minus gnarus, & quibusvis gerris credere sine delectu & exacto iudicio sit solitus.

Quæ

Quæ illius Johannis Papæ nomine fertur epistola, cujus fide vult videri niti Ernestus, illam suspectam merito habendam, ceu suppositiam, ne Cardinalis Baronius quidem negat, quin ipsemet falsitatem subscriptionis coarguit. Prodiit scilicet ex taberna Isidori Mercatoris: quam nemo sapiens hodie vel Romæ non explodit. Possent autem haud difficulter adferri complura alia, quæ eadem doceant (non enim illa epistola vel cum Gregorii fabulis consentit) si res & tempus id concederent.

Nec vero est quod quem moveat Ernesti ratiocinatio, contra fidem Anastasii, Pauli, & aliorum prolata, quæ habetur *sect. V ad IX § 1*, etsi pridem illa fuerit usus etiam forte Baronius; quod *Theodoricus Joannem carcere & morte non multasset, si Arianis ecclesias, uti injunxerat, impetrasset.* Causam scilicet veram illius carceris dudum indicavit ipse Paulus, scribens: *Theodoricus malitia commotus, quod eum Justinus catholicae pietatis defensor honorifice suscepisset, eum simul cum sociis carceris afflictione peremit.* Beda item *l. de sex etat.* ut ad recentiores alios haud sit necessum provocare. Verum hoc prolixè agere non est nostræ operæ. Sufficit jam nobis ostendisse, non debere opponi Pacis negotio Johannis I exemplum, cum saltim dubiæ & incertæ sit fidei: quemadmodum neque nos, secuti Anastasium & Paulum Diaconum aliosque quam

multos, S. Johannis exemplo pacem propugnabimus.

PAPARUM superioris & nostri ævi dissensum minus recte objici, jam tum evicimus hypothefi XIV, ut & Conclufione XIV & XV. Ne illi quidem mirum unquam dixerunt, non licere talem pacem concedere, fi id fumma postulet Ecclefiaë neceffitas, fed eorum nonnulli tantum ab aliis inducti credere, nullam fuiſſe neceffitatem quaë id exigeret. Jam verò & Proteftationes, fi quaë factaë, non eodem modo ſunt factaë, ut ſolent fieri deteftationes impiarum ſententiarum: cujuſmodi eſſe eam, quaë ſtatuit Pacem poſſe perpetuam dari hæreticis, hic Auctoꝝ vult. Proteftationes ſane ejuſmodi coram Notario & teſtibus ſapiffime fieri ſolent, tantum eum in finem, ut ſi fortassis civiliter quid commiſſum ſit in negotio, aliquando detur regressus ad recuperanda jura, non quod omnino putes citra dubitationem, peccatum aliquod morale eſſe perpetratum.

AD § III.

*Cæsares Reges & Catholicos Status pene omnes
ab Ernestinis placitis plurimum
fuiſſe alienos.*

Illam fuiſſe conditionem & fortunam, Honorio Cæsare, Catholicæ Ecclefiaë per Africam, quaë hodie ejuſdem eſt per Germaniam, ullo vel minimo
indi-

indicio potest ostendi. Itaque exemplum illud est inconueniens. Constat præterea, lege animadvertisse in Donatistas Honorium, non hæresis ergo (nec enim illi à Catholicis dissidebant hæretica doctrina, solo autem improbo & iniquissimo schismate) sed quod illorum furor, ut Possidius loquitur c. 13. occuparet Africam, nec predicari à Catholicis veritatem contra suum errorem paterentur: violentis aggressionibus, latrocinationibus, itinerum obsidionibus, rapinis, ignibus, caedibus multa vastarent, cuncta terrent. Et vero idem ille Honorius Arianis libertatem cultus sui passim terrarum eopse tempore concessit. Opponimus porro (etsi ille hac parte fortasse peccaverit, quod tamen factum non est) uni Honorio omnes Imperatores: *primum* eos qui Hæreticos tolerarunt non minus atque alios subditos suos, etiam extra casum necessitatis: *secundo* illos qui cum Gothis & Vandalis Arianis atque Ecclesiæ Catholicæ persecutoribus pacem inierunt, concessis in eorum potestatem amplissimis Romani Imperii provinciis. Et vero notandum, Theodosii II felicitatem moderationi illius circa partes religione dissidentes acceptam referri à Socrate l. 7. c. 41.

Quam facile autem dictum est ab Auctore *sect. 5. ad IX § 2*, eos qui libertatem religionis permiserunt, *incautis consiliis impulsos*, tam facile alius id

negaverit. Quod vero ibidem ab illo additur, neminem Cæsarum Hæreticis pacem perpetuam dedisse, repugnat omnibus historiis illius ævi, quæ memorant firmam pacem pactam esse cum Gothis & Vandalis. Cœterum quo temporum illorum veterum Romani Imperii circa ejus tempestatis hærefes, instituta à Pacis nostræ negotio non aliena esse, liquido magis appareat, adferam hoc loco pauca quædam, ex iis quæ de Edicti Nannetensis in Gallia anno 1599 facta promulgatione narravit Thuanus l. 122. petita. *Cum perorasset Coquelejus, ad singula Edicti capita dicta sunt singulorum sententia. Cumque de sectariis ad dignitates admittendis difficultas invidiose à multis nihilominus reponeretur, & exemplo in antiquitate carere diceretur quod in edicto in Protestantium gratiam ea de re constitutum erat; ab aliis quietiora consilia amplectentibus contra disputatum fuit. In hujusmodi causis multa tranquillitati publicæ semper a prudentioribus fuisse condonata. Nam cum Manichei, qui ad imam usque scelerum nequitiam pervenerant, Theodosii & Valentiniani Cæsarum constitutione civitatibus pellendi, & ultimo supplicio tradendi essent; alii autem hæretici prohiberentur magistratum gerere, & habere dignitates, aut fieri causarum patroni vel defensores aut patres civitatum; & Justinianus e-*
tiam

etiam sanxisset, neminem errore hæreticorum constrictum hereditatem vel legatum sive fidei commissum accipere, idque ad ultimas militum, sive communi jure sive militari testarentur, voluntates porrexisset; severitati tot legum exemptos fuisse Gothos, quæquam Ariana peste essent infecti, quippe fœderatos, sicut & eos vocat Olympiodorus. Qui prout Imperatoris Majestati visum fuerit, quoslibet honores & dignitates ad ea consequuntur. Id ex constitutione Græca, ad Titulum Codicis de Hæreticis & Manichæis & Samaritanis, ab Antonio Augustino, viro optimo & doctissimo Jurisconsulto, addita constare, & amplius historia certitudine confirmari. Historia autem illa ipsa est quam fide Anastasii, Pauli Diaconi & aliorum jam ante recitavimus, cum ageremus de Joanne primo id nominis Papa.

De SIGISMUNDO & successoribus Bohemiarum regibus plane contrarium est verissimum. Quod de Sigismundo colligere est ex historia Bohemica ipsiusmet Aeneæ Sylvii cap. 52. Imo & Bzovii quem testem laudat Ernestus. Videantur sola illa quæ narrat Bzovius ad A. C. 1436. n. 31. 42. 43. 44. 45. cum primis. n. 49. Sed & testibus non est opus, cum in medio sint superstites Sigismundi tabulæ, de libertate religionis Bohemis concessa, quas Majestaticas appellant.

CAROLUS V Cæsar in iis literis, quas Auctor ipse testes adducit, non dicit, nec dixit: propositum aliquid iri Augustæ *quod ipse non possit probare*, sine quidem læsione conscientiæ, sed potius forte non sine aliqua jactura aut detrimento suæ dignitatis & famæ, quam rebus gestis sibi acquisiverat, maximam. Neque enim alias Ferdinando fratri, quem ipsemet ait *pro Christiano rege se semper habuisse & habere*, plenam componendæ pacis facultatem tribuisset, revocato atq; irrito reddito Procuratorio illo, quod concefferat Cardinali Truchsesio ejusque socio Jurisconsulto, quos nempe jam noverat æquas Pacis condiciones non admissuros: quod post eventus confirmavit. Quod si sane iniquam judicasset Carolus Pacem Augustæ compositam, debuisset (prout potuit) disensum suum publice postea indicare, non autem tacendo in eam consentire. Quod quia non fecit, non potest non censi approbasse.

Esto vero, fluctuaverit tandem non nihil Carolus in sententia. Carolo opponimus FERDINANDUM fratrem, pietate certe Carolo nihilo inferiorem, & ejus omnes successores religiosissimos Cæsares. Ad quos jam tum supra provocavimus hypothese XIV & Conclusionem XVI. Cogit indignitas narrationum Ernesti, hoc loco adducere memorabile aliquid de FERDINANDO Imperatore testimonium,
homi-

PROTESTANTIBUS DANDA. 79

hominis sectarii quidem, magnæ tamen in aula & Ferdinandi & Maximiliani secundi & Rudolphi secundi Imperatorum existimationis, non ob Medicæ duntaxat artis insignem peritiam atque usum, sed prudentiam quoque & fidem, Joannis scilicet Cratonis. Idque quoniam publice & quasi coram Imperatore Rudolpho ipso est prolatum, illâ epistolâ qua Jani Dubravii Episcopi Olmucensis Historiam Bohemicam, sua cura editam, Imperatori Rudolpho dedicavit. *Illud, ait, reticere non debeo, quod Divus Ferdinandus Imperator crebris sermonibus ante obitum usurparit: Inter summa beneficia, quæ Deus in gubernatione Imperii concessisset, primum atque maximum vero animi iudicio optimaque conscientia hoc se ducere, quod ad sedandas discordias publicas animum adiecisset, & tolerantia in Religione formulam benignissimus Deus sibi in mentem dedisset. Est in vivis Joannes Nevius, qui à Serenissimo Archiduce Ferdinando nobis in valetudinis Cesarea curatione additus erat. Eo presente mihi legendam dedit, atque, ut apertis verbis legerem, iussit, epistolam bene longam suâ manu ad Electorem Mauritium multis verbis & accuratissime, de pace publica, conscientiarum, libertate, & reipublicæ salute, scriptam. Hanc si censors quidam viderent, haud dubie animadverterent, quam insigni quidem, non modo Italus*
quidam

quidem & Gallus, verum etiam nostri homines de una religione clamitantes, Divum Ferdinandum, sacratissimæ memoriæ Imperatorem, injuriâ afficiant.

STATUS CATHOLICI anno 1544 improbabant pacem, quod non viderent necessitate eam exposci: illa perspecta, mutarunt sententiam in melius, magno Germaniæ bono.

OTTONIS & HENRICI Augustanorum Episcoporum auctoritati opponimus omne quod reliquum est Germaniæ Archiepiscoporum & Episcoporum; qui profecto illis Augustanis non pietate, non Catholicæ fidei amore, quidquam cesserunt, prudentia longe fuerunt superiores.

Si non desunt denique in aliis rebus publicis exempla Regum aut Statuum pacem perpetuam damnantium, quæ de re non est quod cum Ernesto contendamus, non desunt in iisdem exempla illam laudantium. Nannetense Edictum pro libertate Religionis in Hugonottorum gratiam ad perpetuitatem esse conditum, miror equidem, quæ fronte ausus fuerit negare Ernestus. Pridem ante, jam scilicet anno 70 superioris sæculi, Carolus IX Rex diserte voluit illud quod tunc condiderat edictum, inter leges Regni recipi, atque inviolabiliter observari, donec per Dei gratiam animi in unam religionem tandem conspirarint: plane quemadmodum

PROTESTANTIBUS DANDA.

81

modum in Germanica cojit Pax Augustana. Carolum secutus Henricus III sua de Religionis pace edicta singula (edidit autem aliquot) itidem appellaverat jam, *perpetua & irrevocabilia*. De Nannetensis item Edicti perpetua obligatione non potest dubitari, lectis quæ Thuanus memorat l. 112. eâ de re & venisse in deliberationem & esse constituta. Sed & Ludovicus IV Rex cum alias tum in Edicto anno 1616 edito diserte illud Nannetense vocavit *edict perpetuel & irrevocable*.

De pacis religiosæ in HUNGARIA nexu item perpetuo non semel composito, complura in promptu sunt: sed nolo iis nunc immorari. Quo tempore sanè Clerus ibi protestatus est, longe fuit ibi melior quam hodie est Germaniæ status.

Ut ut vero neque ibi neque in Gallia concessa fuerit ulla perpetuitas, inde tamen haud licet colligere, ubivis talem pacem perpetuam improbatam. Utique enim jam novissime, ut infinita exempla alia taceam, perpetuam pacem similem cum foederatis Belgicogermanicis septem provinciis pactus est Rex Catholicus Hispaniarum. Quod exemplum cum sit omni exceptione majus, etiam nos uno isthoc nunc erimus contenti? etsi plura jam tum nominatim adduxerimus hypothesi XIV & Conclusionè XVI.

L

EPI.

EPILOGUS.

Hæc licet pauca, (nisi admodum fallor) sole clariorem fecerunt levitatem argumentorum, quibus usus est Auctor Judicii Theologici, Prorsus eadem autem, alio licet ordine, repetiit Auctor Vehiculi. Neque enim vel ratiunculam addidit novam, etsi multum fecerit verborum, eadem bis terve ingeminando. Contra illam igitur seorsum agere non videtur operæ esse pretium: præsertim in tam perspicua veritate. Deum Opt. Maximum rogo, ut animos illos à pace aversos melioribus sententiis instruat, quo desinant tandem reluctari bono publico, & aliorum optima consilia turbare. Idem tandem aliquando recondat gladium iræ suæ in vaginam, ac misereatur afflictissimæ Germaniæ, reddita illi perpetua & stabili pace.

FINIS.

